

Carita Virtanen

UUDENLAISIA MENETELMIÄ AMMATILLISEEN
KUNTOUTUKSEEN

Kuntoutusohjauksen ja suunnittelun
koulutusohjelma
2014

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

UUDENLAISIA MENETELMIÄ AMMATILLISEEN KUNTOUTUKSEEN

Virtanen, Carita
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma
Toukokuu 2014
Ohjaaja: Jaakkola-Hesso, Sirpa
Sivumäärä: 48
Liitteitä: 1

Asiasanat: Ammatillinen kuntoutus, osatyökykyisyys, pitkäaikaistyöttömyys, toiminta- ja työkyvyn arviointi

---

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten RaUMA Uusia mahdollisuuksia – projekti on vaikuttanut projektiin osallistuneiden ihmisten elämään ja miten he ovat sijoittuneet projektin jälkeen. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten projektiin osallistuneiden työnhakijoiden tilanne oli muuttunut projektiin osallistumisen jälkeen lähettäjätahojen (TE-toimisto, työvoimanpalvelukeskus ja Rauman sosiaalipalvelut) näkökulmasta.

Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen ja aineiston keruu tapahtui haastatteluiden avulla. Asiakkaille ja projektiin lähetäville tahoille oli omat haastattelurungot, joiden mukaan haastattelut etenivät pääsääntöisesti. Tutkimukseen osallistui seitsemän asiakasta yhdestä vuonna 2013 toteutuneesta ryhmästä ja lähettäjätahoilta neljä lähetettä laativaa työntekijää. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja tallennettiin sanataarkasti kirjalliseen muotoon. Haastatteluaineisto analysoitiin pääasiassa aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä, mutta myös teorialähtöisyyden kautta.

Tutkimustuloksista nousi esille myös se, että haastavassa tilanteessa olevat työttömät henkilöt tarvitsevat erityistä tukea, ohjausta ja osallistavaa toimintaa, jonka perusteella he pystyvät rakentamaan omaa identiteettiään, tekemään omassa elämässään itseään koskevia suunnitelmia ja ratkaisuja. Suurin osa projektiin osallistuneista asiakkaista sijoittui projektin jälkeen erilaisiin työllistäviin toimenpiteisiin ja yksi työllistyi palkkatukityöhön. Oman elämän suunnittelu käynnistyi projektista saadun tuen avulla. Kaikista asiakkaiden vastauksista korostui myös työn merkityksen tärkeys elämänlaatua tarkasteltaessa.

Tutkimustulosten mukaan asiakkaat ja lähettäjätahot antoivat hyvää palautetta projektista ja tutkimus osoitti sen, että RaUMA Uusia mahdollisuuksia–projekti nähtiin uudeksi tervetulleeksi paikalliseksi toimintatavaksi, johon asiakkaita oli helppo lähettää. Projektissa korostui uusi paikallinen työ- ja toimintakyvyn arvioinnin malli käytännön läheisesti asiakkaiden omia vahvuuksia hyödyntäen. Paikallisuuden merkitys nousi kaikissa vastauksissa tärkeäksi tekijäksi. Tulosten perusteella RaUMA Uusia mahdollisuuksia–projekti on uudenlainen hyväksi koettu menetelmä, jolle on tarvetta Raumalla ja sitä tulisi jatkaa.

NEW METHODS IN OCCUPATIONAL REHABILITATION

Virtanen, Carita

Satakunnan university of applied sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

May 2014

Jaakkola-Hesso, Sirpa

Number of pages: 48

Appendices: 1

Key words: occupational rehabilitation, work ability, long-term unemployment, functional capacity and assessment of work ability

---

The aim of this thesis was to find out how a project on occupational rehabilitation affected the participants' lives and whether they found work after the project. Another aim was to explore the views of the participating agencies on the work seekers' situation (adult and workplace education unit, employment agency and social services in RaUMA).

The study was carried out qualitatively and the material was collected with interviews. The clients and the sending agencies had both their own interview frames and the interviews mainly followed these frames. There were seven participants in a group from 2013 and four workers from the sending agencies who made the referrals. All interviews were recorded and then transcribed. The material was analysed with content analysis and through the theoretical framework.

The results show that unemployed people who are in a challenging situation need special support, counselling and opportunities for participation. As a result, they can strengthen their identity and make plans and decisions in regard to their own lives. Most of the participants were somehow employed after the project. All the clients' answers showed the importance of work for quality of life.

The clients and sending agencies were satisfied with the project and it was welcomed as a new local means of occupational rehabilitation, where the clients could be sent. The project emphasised a new, practical and local assessment model of work and functional ability which makes use of the clients' own strengths. Locality was considered important in all answers. In conclusion, the project provided a new beneficial method for RaUMA and it should be continued.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	6
2.1 RaUMA Uusia Mahdollisuuksia-projekti	6
2.2 Asiakaslähtöisyyden toteutuminen ammatillisessa kuntoutuksessa.....	9
2.3 Osatyökykyisyys	13
2.4 Pitkäaikaistyöttömyys	16
2.5 Toiminta- ja työkyvyn arviointi	18
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät ja mittarit.....	23
4.2 Tulosten analysointi	25
4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
5 KOHDERYHMÄT	27
6 TULOKSET	28
6.1 Asiakkaiden kokemukset RaUMA – projektista.....	28
6.1.1 Vaikutus elämään	28
6.1.2 Urasuunnittelu	31
6.1.3 Tuki ja kannustus	32
6.1.4 Nykyhetki.....	32
6.1.5 Kokonaisvaikutus.....	33
6.2 Lähettäjätahojen kokemuksia RaUMA – projektista	34
6.2.1 Projektin toteutus	34
6.2.2 Asiakkaan tilanne projektin jälkeen	34
6.2.3 Projektista saatu lisäarvo asiakkaiden tilanteiden kartoituksessa	35
6.2.4 Kokonaisvaikutus.....	35
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	36
8 POHDINTA	37
LÄHTEET.....	45
LIITTEET Kyselylomakkeet	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni valintaan vaikutti tarve selvittää, miten uudenlainen paikallinen työ- ja toimintakyvyn arviointi on toteutunut Raumalla. RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projekti on ESR-rahoituksella, ELY-keskuksen ja Rauman kaupungin osarahoituksella käynnistetty Rauman kaupungin määräaikainen projekti, jonka tarkoituksena on tarjota pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille työnhakijoille tasavertaisia mahdollisuuksia selvittää ja parantaa työllistymisen edellytyksiä. Aihe on kiinnostava koska vastaavanlaista paikallista ”raumalaista” mallia työnhakijan tukena ei aiemmin Raumalla ole ollut tarjolla ja tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää projektin jatkosuunnittelussa. Tutkimuksen tärkeys korostuu, koska aikaisempia tutkimuksia ei aiheesta ole ja tutkimuksen raportti liitetään osaksi projektin jatkohakemusta sekä ulkoisen arvioinnin tueksi mittaamaan projektin vaikuttavuutta asiakkaiden elämänlaadussa tapahtuneisiin muutoksiin.

RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projektin tärkein tavoite on työ- ja toimintakyvyn todentaminen ja yksilöllisten kuntoutuspolkujen rakentaminen asiakkaan omat vahvuudet huomioiden hyödyntäen olemassa olevaa tietoa asiakkaan työ- ja toimintakyvystä, elinympäristöstä ja sosiaalisista tekijöistä. Asiakas ohjataan oikeiden palvelujen piiriin ja suoraan tai tuetusti työelämään. Projektissa mallinnetaan paikallisia ja työvaltaisia selvittelypalveluja, joiden avulla tutkitaan työttömän terveydellisiä ja käytännön osaamiskartoituksella todennettuja työnsaantiedellytyksiä. (ESR rahoittaman projektin kuvaus [www-sivut 2014.](#))

Työttömillä on terveydellisiä ongelmia enemmän kuin työssäkäyvillä. Työttömyyden pitkittymisen myötä terveydelliset riskit lisääntyvät. Työttömät tarvitsevat terveyttä ja työkykyä edistäviä ja palauttavia palveluja lisääntyvässä määrin. Sairauksien ja kuntoutustarpeen tunnistamatta jääminen lisää työmarkkinoilta syrjäytymisen riskiä. Eriyisesti syrjäytymisriskissä olevat työttömät tulee tunnistaa ja ohjata terveyspalveluiden piiriin. Työttömien terveysneuvonnan sekä terveystarkastusten tulee tukea työ- ja toimintakykyä ja edistää elämänhallintaa. TE-toimistojen tehtävänä on tunnistaa ne

työttömät, jotka tarvitsevat työkyvynarviointia ja työtöntä henkilöä tulee tukea löytämään hänen työkykyään vastaava työ tai koulutus. Moniammatillinen yhteistyö on edellytyksenä työttömän terveyden ja työkyvyn tukemisessa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön www-sivut 2014.)

Työttömien työkyvynarviointiin ei ole luotu vielä yhteneväisiä toimintatapoja, vaan arviointia toteutetaan eri tavoin eri kunnissa ja työ- ja toimintakyvynarviointi painottuu terveyden ja toimintakyvynarviointiin, jossa lähtökohtana ovat työkykyä heikentävät sairaudet, viat tai vammat, eikä kokonaisarviointiin, jossa huomioidaan lääketieteellisen arvioinnin lisäksi myös muut työ- ja toimintakyvyn vaikuttavat tekijät (Saikku 2013, 126).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projekti on vaikuttanut siihen osallistuneiden asiakkaiden elämään ja miten asiakkaat ovat sijoittuneet projektin jälkeen. Tutkimuksen avulla tuotetaan luotettavaa aineistoa, jonka perusteella voidaan arvioida projektin vaikutuksia asiakkaiden elämään ja selvittää onko projektin osallistuneiden elämänlaatu muuttunut projektin jälkeen.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja metodina käytän teemahaastattelurunkoa. Tarkoitukseni on kuvata tutkimuksessani empiirisesti haastateltavien henkilöiden omaa syvälistä näkemystään omasta elämäntilanteestaan. Haastatteluaineisto analysoidaan pääasiassa sisällönanalyysinä, mutta myös teorialähtöisyyden kautta. Tutkimuksesta saadut tulokset ovat tärkeitä suunnannäyttäjiä työttömille suunnattujen palvelujen kehittämisessä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 RaUMA Uusia Mahdollisuuksia-projekti

”Mitä tehdä, kun kerta toisensa jälkeen tulee torjutuksi? Sitkeistä yrityksistä huolimatta ei työtä löydy. Sinnikkäinkin väsyä ja vähitellen alistuu. Tunne, ei minusta ole

mihinkään enkä kelpaa enää minnekään, iskee väistämättä mieleen. Kuukaudet muuttuvat vuosiksi ja lyhyeksi kaavailtu työttömyysjakso tuntuu loppumattomalta.” (Kaupila-Laine 2013.)

RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projekti on EU:n Euroopan sosiaalirahaston Satakunnan ELY-keskuksen ja Rauman kaupungin rahoittama projekti (1.1.2013–31.12.2014), jonka ensisijainen tarkoitus on kehittää paikallisia ja käytännönläheisiä työnhakijoiden työ- ja toimintakyvyn arviointimalleja. Tarkoituksena on löytää uudenlaisia paikallisia toimintamalleja vaikeasti työllistyvien, pitkään työttömänä olleiden sekä osatyökykyisten tueksi koulutukseen, tuettuun työelämään tai suoraan työhön pääsemiseksi. Projekti tarjoaa työllistymisen edellytyksen parantamiseksi ja selvittämiseksi tasavertaisesti mahdollisuuksia työnsaantiedellytysten selvittämiseen. Projektissa etsitään aiempaa tehokkaampia toimintamalleja työkyvyn kartoittamiseksi ja yksilöllisiä vaihtoehtoja räätälöidään jokaisen projektiin osallistuvan omien voimavarojen ja vahvuuksien mukaan jatkopolun löytymiseksi. (ESR rahoittaman projektin kuvaus [www-sivut 2014.](#))

RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projekti toimii pääsääntöisesti käytännönläheisesti oikeissa työolosuhteissa. Projektin käytössä on kaksi projektityöntekijää, terveydenhoitaja sekä psykologi, joka tekee yksilö- ja ryhmätestauksia tarvittaessa. Projektiin asiakas voi tulla ryhmään (8-10 osallistujaa) tai yksilöasiakkaaksi ja jakson asiakas voi aloittaa Nonstop-periaatteella. Jokaista asiakasta autetaan löytämään ratkaisu omaan tilanteeseensa. Projektiin voi hakeutua Rauman TE-toimiston, työvoiman palvelukeskuksen tai sosiaali- ja terveystieteiden viraston kautta. Työnhakija voi ottaa projektiin yhteyttä myös omatoimisesti. (Rauman kaupungin [www-sivut 2014.](#)) Projektiin asiakas tulee joustavasti lähetteen kanssa, jossa hän antaa kirjallisen suostumuksensa asiakastietojen käyttöön saamiseksi. Alkuhaastattelussa arvioidaan palveluntarve ja osa hakijoista ohjataan suoraan työkokeiluun, osa kuntouttavaan työtoimintaan ja osa projektin ryhmätoimintaan. (Työluotsi [www-sivut 2014.](#))

Projektin palvelukokonaisuus sisältää mm. työkokeiluja käytännön työtehtävissä, psykologin haastattelun ja testauksen, mahdollisen luki-testauksen, ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuden selvittelyyn, työnhakuvalmennusta sekä itsetunnon, elämänhal-

linnan ja motivaation kohottamista. Projektin päättyessä jokaiselle osallistujalle laaditaan kirjallinen lausunto jatkosuositukseen ja asiakassuunnitelmat kirjataan sosiaali- ja terveystoimen ProConsona-järjestelmään, josta ne ovat helposti luettavissa. (Työluotsi www-sivut 2014.)

Asiakkaan työelämän valmiudet testataan aidossa työympäristössä ja jokaiselle etsitään yksilöllinen ratkaisu hänen omien vahvuuksiensa mukaan. Psykologin tekemillä yksilöhaastatteluilla tai ryhmätestauksilla arvioidaan asiakkaan työllistymisedellytyksiä. Yhteistyötä tehdään terveydenhuollon kanssa ja hyödynnetään paikallisia kuntoutusyhteistyöryhmiä. Asiakkaille annetaan tietoa koulutuksista, työelämästä ja asiakasta motivoidaan oman suunnitelman tekemiseen. (ESR rahoittaman projektin kuvaus www-sivut 2014.)

RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projektissa on kehitetty Työluotsi-arviointimalli, joka on ratkaisukeskeinen, paikallinen malli työ- ja toimintakyvyn arviointiin. Toimintamalli soveltuu keskikokoisiin kaupunkeihin, joissa se voidaan helposti ottaa käyttöön. Asiakkaan ei tarvitse matkustaa mihinkään, vaan omalta paikkakunnalta löytyvät tarvittavat palvelut ja verkostot. Arviointimallissa korostuu asiakaslähtöisyys ja kannustava työote. Paikallisen verkoston käyttö helpottaa asiakkaan jatkosuunnitelmia tehtäessä ja työn löytymisessä, koska yhteistyötä pystytään hyödyntämään paikallisten yritysten kanssa. Työluotsi-arviointimallin mukaisella työ- ja toimintakyvyn arvioinnilla on saatu yksityiskohtaista ja yksilöllistä tietoa asiakkaan tilanteen ratkaisemiseksi asiakkaan työllistymiseen, opiskelupaikan löytymiseen, työeläkekuntoutukseen, sairaslomalle tai työkyvyttömyyseläkeratkaisun saamiseen ja pahoja työllistymisen esteitä (mm. asunnottomuus ja velkakierre) on saatu poistettua. Jokaisen asiakkaan tilanne kartoitetaan yksilöllisin perustein, jotta palveluohjus, palvelut ja asiantuntijaresurssit voidaan kohdentaa tarpeen vaatimalla tavalla. Ylimääräisiä resursseja ei tarvita, siksi toimintaa voidaan pitää kustannustehokkaana. (Työluotsi www-sivut 2014.)

RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projektissa ei ole haettu määrällisiä tavoitteita, vaan toimintaa pyritään pilotoimaan laadullisten tavoitteiden perusteella projektissa toimivien projektityöntekijöiden omia kokemuksia hyödyntäen. Projektityöntekijät kokeilevat erilaisia tehtäväkohtaisia arviointimenetelmiä ja arvioivat niiden soveltuvuutta

Rauman kaupungin tarjoamana palveluna työ- ja toimintakyvyn arviointiin TE-toimistoon, työvoiman palvelukeskukseen sekä Rauman kaupungin sosiaali- ja terveystoimeen. Paikallisten yrittäjien kanssa tehdään yhteistyötä ja tuotetaan projektin arviointimenetelmiin liittyvää koulutusta terveydenhuollossa työskenteleville. Vuoden 2014 aikana erityisesti projektin kohderyhmäksi on nimetty STX:ltä irtisanotut henkilöt, erityisesti ne joilla on ollut työssä selviytymisessä terveydellisiä ongelmia. (ESR-rahoittaman projektin kuvaus www-sivut 2014.)

2.2 Asiakslähtöisyyden toteutuminen ammatillisessa kuntoutuksessa

Ammatillinen kuntoutus (vocational rehabilitation) on termi, jonka käyttö on vakiintunut kansainvälisesti. Ammatillinen kuntoutus koostuu toimenpiteistä, joiden avulla kuntoutujalla on mahdollisuus säilyttää tai saada hänelle sopiva työ. Ammatillisia toimenpiteitä ovat mm. koulutus, täydennyskoulutus, koulutuskokeilut, työkokeilu, työhönvalmennus sekä aktiiviset työllistämistoimenpiteet. Suomessa ammatillisen kuntoutuksen järjestäminen on vakiintunut työjaon mukaisesti terveydenhuollolle, tapaturma- ja liikenne vakuutuslaitoksille, työeläkelaitoksille, Kelalle sekä työ- ja elinkeinohallinnolle. Ensisijainen vastuu kuntoutuksen toteuttamisesta näiden tahojen välillä riippuu asiakkaan tilanteesta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 21, 220.)

Kuntoutuksen tulevaisuuden haasteet liittyvät väestön ikärakenteen muutoksiin väestön ikääntyessä. Väestön vanhetessa pitkäaikaissairaudet ja toiminnalliset rajoitukset yleistyvät ja tarvitsemme enemmän kuntouttavia palveluja sekä kuntoutumista tukevaa ohjausta. Työllistymistä tulee tukea kuntoutuksen ja työllistämisen keinoin. Työkyvyn ongelmiin reagointi edellyttää kuntoutuksen toimijoiden välistä yhteistyötä. Pitkäaikaiseen työttömyyteen tai toistuvaan työttömyyteen liittyy selkeästi syrjäytymisen riski, siksi on tärkeää tarjota riittävästi osatyökykyisille ja vammaisille henkilöille työllistymiseen tukea ja työmahdollisuuksia. Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kasvussa ja he tarvitsevat lisää kuntoutustoimenpiteitä. Nuorten työelämään pääsy on vaikeutunut ja työ ei enää ole nuorten identiteettiä määrittävä tekijä. Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. Kuntoutus muuttuu jatkuvasti ja selviä kehitystarpeita on koko ajan. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 13–14.)

Tulevaisuudessa kuntoutuksen tehtävänä on pitää mahdollisimman moni kansalainen työelämässä ja tukea työelämän ulkopuolella olevia. Työllisyyden parantaminen ja työurien pidentäminen, väestön ikääntyminen, nuorten jatkuvasti kasvavat ongelmat ja työelämän muutokset ovat haasteita, joihin voidaan vastata ammatillisin kuntoutuksen keinoin. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 8-9.)

Nykyinen kuntoutusjärjestelmä muotoutui pääpiirteittäin vuonna 1991, kun kuntoutuksen kokonaisjärjestelmä uudistettiin. Asiatuntijat ja kansalaiset ovat moittineet pitkään kuntoutusjärjestelmää tehottomuudesta sekä väliinputoamisen mahdollisuudesta. Ammatillaiset ja asiakkaat lannistuvat kuntoutusjärjestelmän kiemuroista. Kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistaminen on osoittautunut hankalaksi, eri osajärjestelmien uudistusten välityksellä järjestelmä kuitenkin muuttuu koko ajan ja osittaisten uudistusten vuoksi järjestelmän kokonaisuutta ja seurauksia on vaikea hallita. Samalla kun kuntoutuksen tulee edistää työvoiman tuottavuutta ja kansalaisten yhdenvertaisuutta, voivat tavoitteet olla ristiriidassa keskenään. Asiakkaiden odotukset ja tarpeet tulisi huomioida kehitettäessä kuntoutusjärjestelmän asiakaslähtöisyyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa ovat nousseet keskiöön asiakkaan osallisuus ja valinnanvapaus. Nämä tulisi huomioida myös kuntoutusta kehitettäessä. Asiakaslähtöisyys on tärkein uudistusten tavoite kuntoutusjärjestelmää kehitettäessä, jotta kuntoutusjärjestelmän muutokset hyödyntäisivät varmuudella kuntoutujaa. (Kelan www-sivut 2014.)

Kuntoutujalähtöisyydellä tarkoitetaan periaatetta, jossa kuntoutujaa pidetään aktiivisena oman elämänsä ja kuntoutumisensa asiantuntijana. Kuntoutuja tarvitsee riittävästi tietoa ja häntä ohjataan vaikuttamaan itse omaan elämäänsä ja kuntoutumiseensa. Kuntoutujalähtöisyyden toteutuminen edellyttää entistä sujuvampaa vuorokeskustelua ja yhteistyötä kuntoutujan, hänen verkostonsa ja kuntoutuksen eri toimijoiden välillä. Kuntoutuja tulee ottaa huomioon omana persoonanaan ja huomioida hänen elämäntilanteensa ja ympäristö. Tämä mahdollistaa tunnistamaan ja hyödyntämään kuntoutujan mahdollisuudet ja voimavarat. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 7.)

Sairaus, vammautuminen, vajaakuntoisuus, työkyvyttömyys ja työttömyys ovat kuntoutusasiakkaan arjen haasteita. Omaksi lisähaasteeksi muodostuu kuntoutuspalvelu-

jen löytyminen ja yhteensovittaminen palvelujärjestelmän eriytymisen vuoksi. Kuntoutuspalvelut ovat pirstoutuneita ja hajallaan. Asiakkaalle kuntoutuksen kokonaisuuden hallinta voi muodostua ylivoimaiseksi kun kuntoutuksen työntekijöillekin kuntoutuksen kokonaisuuden hallinta tuottaa vaikeuksia. Hyvinvointipalvelujen väliin putoaminen voi olla kestämätön tilanne asiakkaalle. Asiakkaan tarvitsemat kuntoutuspalvelut vaihtelevat ja asiakkuus muodostuu vaihteittain. Asiakas voi tarvita yksittäisiä palveluja terveydenhuollosta, sosiaalitoimesta, työvoimatoimistosta, Kelasta, mielenterveystoimistosta, päihdehuollosta tai kaikista näistä samanaikaisesti. Asiakas joutuu usein pohtimaan samanaikaisesti kuntoutumisen kanssa työelämän, vajaakuntoisuuden ja eläkkeelle siirtymisen vaihtoehtoja. (Kokko 2003, 2, 25.)

Arkipäivää on, että asiakas palvelee järjestelmää viemällä tietoa virastosta ja viranomaiselta toiselle, sen sijaan että saisi itse tietoa etuuksista, palveluista sekä niiden yhteensovittamisesta oman tilanteensa selvittämiseksi. Hajanainen ja byrokraattinen kuntoutusjärjestelmä muodostuu asiakkaalle selviytymistä vaativaksi haasteeksi hänen oman vaikean elämäntilanteensa lisäksi. Hän voi pudota järjestelmien väliin runsaasta palvelujen käyttämisestä huolimatta ja joutua kokemaan toistuvasti hylkäämistä asiakkaana, koska hänen umpikujalleen ei kukaan osaa tehdä mitään ja asiantuntijat turhaantuvat tilanteesta. (Kokko 2003, 26–27.)

Pitkäaikaistyöttömyys ja siihen liittyvät selviytymispulmat huolestuttavat monia. Kuntouttavan työtoiminnan jälkeen asiakkaiden on vaikea päästä palkkatyösuhteeseen ja suurin osa työttömistä palaa takaisin kuntouttavaan työtoimintaan osan siirtyessä työkyvynarviointiin tai eläkeselvittelyihin. Erittäin harvinaista on, että ammatilliseen koulutukseen tai työelämään paluu toteutuu. Työttömät asiakkaat ovat usein umpikujassa, eikä heille löydy sopivia työpaikkoja ja he tulevat vain harvoin valituksi ammatilliseen koulutukseen, eivätkä he pääse tarvitsemaansa ammatilliseen kuntoutukseen. Vaikean työttömyyden ratkaisemiseksi tarvitaan juuri työttömille suunnattuja yksilöityjä koulutus- ja työllistymistoimia ja työ- ja elinkeinotoimiston on tultava tässä asiassa asiakkaita vastaan joustavasti ja monipuolisesti ja ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä tulee tehostaa jatkossa. (Karjalainen 2011.)

Osatyökykyiset työssä-ohjelmassa (2013, 13–15) esitetään kannanottona, että työeläkelainsäädäntö muutettaisiin niin, että se velvoittaisi eläkelaitoksen tutkimaan aina ensin jokaisen työkyvyttömyyseläkekäsittelyn yhteydessä oikeuden ammatilliseen kuntoutukseen ennakkopäätösmenettelyä ilman ammatillisen kuntoutuksen hakemusta. Myönteinen ammatillisen kuntoutuksen päätös katsotaan olevan hakijan etu ja kuntoutuksen ensisijaisuus korostuu, sekä samalla vähentää hallinnollista työtä kuntoutuksen hakijan sekä eläkelaitoksen osalta. Ammatillinen kuntoutus olisi aina ensisijainen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Samalla Kansaneläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeen käsittelyyn esitetään muutoksena ammatillisen kuntoutuksen vaihtoehtojen selvittämistä ja ohjausvelvollisuutta aina ennen päätöksen antamista työkyvyttömyyseläkkeestä.

Ammatillisen kuntoutuksen vastuunjako kentällä eri toimijoiden kesken on epäselvä, eikä vastuita ja tehtäviä tunneta riittävän hyvin. Tämä johtaa helposti asiakkaan pommitteluun järjestelmästä toiseen ja tuo asiakkaan kuntoutusprosessiin katkoja. Työeläkekuntoutukseen ohjaaminen ei etene ja kuntoutusprosessin aikana asiakas jää tyhjän päälle ilman riittävää ohjausta ja seuranta. Vastuunjakoa tulisi eri toimijoiden välillä selkeyttää ja luoda pelisääntöjä ja asiakkaiden kuntoutusprosesseihin tulisi määrittää vastuuhenkilöt ja palveluohjausta. (Vedenkannas ym. 2011, 54–56.)

Kokonaisuutena kuntoutusjärjestelmästä puhutaan usein kriittisesti, siksi voidaan kysyä, onko järjestelmä oikea sana, vai olisiko epäjärjestelmä sopivampi sana. Monen asiantuntijan mielestä järjestelmä on monimutkainen ja sekava. Järjestelmää kritisoidaan kuntoutuspalveluiden kaikilla osa-alueilla; tuottamisessa, yhteensovittamisessa, saatavuudessa, oikeudenmukaisessa jakautumisessa sekä tehokkuuden ja vaikuttavuuden puutteista ja epäkohdista. Kuntoutusjärjestelmän pirstaleisuus, monimutkaisuus sekä koordinoinnin ja vaikuttavuuden puutteet ja epäkohdat ovat todettu, mutta arvos- teluista huolimatta syitä on tutkittu vähän, eikä kehittämismahdollisuuksia ole tarkas- teltu perusteellisesti. (Rajavaara & Lehto 2013, 6–9.)

Samanlaisissa tilanteissa olevien kansalaisten tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus päästä kuntoutukseen, jotta tasa-arvo kansalaisen kesken toteutuisi. Yhdenvertaisuus on osa yhteiskunnan ja sen toimintajärjestelmien oikeudenmukaisuutta. Kuntoutuksen

kokonaisjärjestelmässä työttömien kuntoutuksen sekä työ- ja toimintakyvyn arvioinnin vastuuta yritetään siirtää osajärjestelmästä toiseen ja kuntoutuksen toteuttaja ei ole enää itsestään selvä asia. (Rajavaara 2013, 63, 66.)

2.3 Osatyökykyisyys

Osatyökykyisyys käsitteenä korostaa jäljellä olevaa työkykyä, sekä työkyvyn ja työkyvyn puutteiden moninaisuutta. Se korostaa yksilön pyrkimystä päästä työelämään. Vajaakuntoisuus käsitettä on esitetty vaihtoehdoksi osatyökykyisyydelle tai joissain tapauksissa kuntoutujalle. (Rajavaara 2013, 57.) Työkyky liittyy aina yksilön työsuorituksiin ja on määriteltävissä vain yksilöllisten edellytysten (terveydentila, osaaminen, ikä ja sukupuoli) ja työn vaatimusten tasapainotilan kautta. Henkilö on työkykyinen mikäli hänen yksilölliset edellytyksensä ja työn vaatimukset ovat tasapainossa, vaikka henkilöllä olisi pitkäaikainen sairaus tai vamma. Osatyökykyiselle on ensisijaisesti etsittävä sellaisia mahdollisuuksia työhön, joissa sairaus tai vamma eivät aiheuta työkyvyn alentumista työhön. Henkilö ei ole jokaiseen työhön työkykyinen tai työkyvytön. Käsite osatyökykyisyys voi johtaa harhaan, koska sillä viitataan usein yksinomaan sairauteen tai vammaan ilman, että otetaan kantaa työkykyyn. (Osatyökykyiset työssä-ohjelma 2013, 7.)

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa yksi päätavoitteista on parantaa osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien henkilöiden mahdollisuuksia työntekoon ja kuntoutukseen pääsyyn. Osatyökykyisten työmarkkinoille osallistumisen edistämiseksi käynnistetään toimintaohjelma. Välityömarkkinoiden toimivuutta pyritään parantamaan lisäämällä kuntien, yritysten, sosiaalisten yritysten ja kolmannen sektorin mahdollisuuksia palkata osatyökykyinen työnhakija. (Valtioneuvoston www-sivut 2011, 47.) Hallituksen ohjelmaa valmisteleva työministeri Lauri Ihalainen sanoo, että osatyökykyiset ovat tärkeä mahdollisuus ja voimavara, ei uhka eikä riski. Hänen mielestään kuntoutuksen ja työllistymistoimenpiteiden pitäisi tukea toisiaan. Lisäksi hän toteaa, että työvoiman ulkopuolelle jää paljon työnantajien tarvitsemaa osaamista. Vammaisten ja osatyökykyisten työelämän osallisuuden lisäämiseksi palveluja ja niiden yhteensovittamista tulisi kehittää sekä vähentää ja helpottaa byrokratiaa. (Ihalainen 2012, 8.)

Osatyökykyisten työllistymistä edistävän työryhmän esityksenä on, että osatyökykyisen työllistymisen edistämisen lähtökohtana on se, että osatyökykyistä tuetaan saamaan työkykyä vastaava työ. Mikäli osatyökykyinen ei työkykynsä vuoksi pysty tekemään kokoaikaista työtä, tuetaan häntä osa-aikaisen työn saamisessa ja palkkaus määräytyy samanlaisesti kuin täysin työkykyisellä työntekijällä. (Osatyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 59.)

Julkisia työvoimapalveluja koskeva lainsäädäntö uudistettiin 1.1.2013. Uudistus sisälsi ohjeistuksen ja palveluvalikoiman uudistamisen. Yhdeksi uudistuksen tavoitteeksi nousi se, että jokainen asiakas saa yhdenvertaisen kohtelun ja palvelutarpeeseen perustuvan palvelujen tarjonnan. Lainsäädännöstä poistettiin työnhakijan työkykyä ja työmarkkinoiden käytettävissä oloa koskeva rajoitus. Tämä uudistus parantaa erityisesti työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella olevien ja osatyökykyisten asiakkaiden mahdollisuuksia saada TE-toimiston palveluja. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevia työnhakijoita on vähän, siksi voidaan arvioida, että he eivät ole saaneet riittävästi tietoa mahdollisuuksistaan. Työmarkkinoiden ulkopuolella olevia osatyökykyisiä tulisi tiedottaa palveluista. Samalla laista poistettiin leimaavaksi ja negatiiviseksi koettu käsite vajaakuntoinen. (Laki julkisesta työvoima-yrityspalvelusta 916/2012; Osatyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 39–40.)

TE-toimistoissa toteutettiin 1.1.2013 alkaen palvelurakenteessa uudistus, jonka perusteella palvelut työnhakijoille jaettiin kolmeen eri palvelulinjaan; työnvälitys- ja yrityspalvelut, osaamisen kehittämispalvelut sekä tuetun työllistämisen palvelut. Palvelulinjojen tarkoituksena on varmistaa, että asiakkaat saavat palvelutarpeensa mukaista palvelua. Palvelulinjojen ydintarkoituksena on, että työnhakijat työllistyvät nopeasti ja työvoiman saatavuus turvataan. Palvelujen painotukset vaihtelevat linjoittain, niin kuin myös henkilökohtaisen asiantuntijan palvelujen osuus. Palvelutarpeeseen perustuen osatyökykyisiä asiakkaita voi olla kaikissa eri palvelulinjoissa. Osatyökykyisten työssä – ohjelman kannanottona on, että TE- palveluiden on mahdollistettava henkilökohtainen palvelu niille osatyökykyisille, jotka tarvitsevat tukea työllistymiseensä. (Osatyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 40.)

Työnvälitys- ja yrityspalvelun linjalle sijoittuvat asiakkaat, joilla osaaminen ja ammatitaito luovat edellytyksen työllistyä suoraan avoimilla työmarkkinoilla. Työolosuhteiden järjestelytuella, työhön valmentajan tuella ja palkkatuella edistetään tarvittaessa osatyökykyisen asiakkaan työllistymistä. (Osatyötyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 40.)

Osaamisen kehittämisen palvelulinjalle sijoittuvat asiakkaat, jotka tarvitsevat lisää ammatillista osaamista tai vanhentuneen osaamisen uudistamista ja tukea tavoitteiden ja vaihtoehtojen selvittämisessä. Palvelulinja keskeisiä palveluja ovat uraohjaus sekä ammatinvalinnanohjaus. Uravalmennus, koulutus- ja työkokeilu, työvoimakoulutus ja työvoimaetuudella tuettu omaehtoinen koulutus ovat käytettävissä olevia palveluja osatyökykyiselle työnhakijalle. (Osatyötyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 40.)

Tuetun työllistymisen palveluihin sijoittuvat asiakkaat tarvitsevat keskimääräisesti enemmän yksilöllistä tukea ja moniammatillista palvelua työllistymisensä tueksi avoimille työmarkkinoille. Työ- tai toimintakyvynrajoitteet, elämäntilanteeseen liittyvät ongelmat tai useat samanaikaisesti vaikuttavat työllistymisen esteet voivat asettaa rajoituksia työllistymiselle. Työvoiman palvelukeskukset ja TE-toimistojen tuetun työllistymisen palvelut tarjoavat näille asiakkaille työllistymisen edistämiseksi moniammatillista palveluyhteistyötä. (Osatyötyökykyiset työssä–ohjelma 2013, 40.)

Osatyökykyiset ihmiset ajautuvat helposti sivuun yhteiskunnassa ja syrjäytyvät elämästä. Pitkäaikaissairaiden, osatyökykyisten sekä vammaisten henkilöiden osallistuminen työelämään parantaa heidän mahdollisuuttaan toimia aktiivisena yhteiskunnassa. Tämän lisäksi työvoimaa tarvitaan lisää, koska väestö vanhenee. Sairaus- ja työkyvyttömyysetuuksille siirtyminen on haaste tämän päivän Suomessa ja työkykyä tulisi osata hyödyntää paremmin. Osatyökykyinen käsitteenä siirtää huomion työkykyisyyteen ja kyvykkyyteen. Osatyökykyinen voitaisiin nähdä henkilönä, jolla on työkykyä jäljellä ja halukkuutta käyttää tätä kykyä. (Vedenkannas ym. 2011, 10, 25.)

Aktiivinen ja osuva työnvälitys voi lisätä osatyökykyisen työvoiman tarjontaa ja vaikuttaa kysyntään myönteisesti. Tärkeää on, että TE-toimistot tarjoavat osatyökykyisille töitä ja esittelevät osatyökykyisiä työnantajille. Työ- ja elinkeinoministeriön tulee

ohjata TE-toimistoja asiassa, sekä seurata miten osatyökykyisten työnhakijoiden työllistymistä on edistetty. Lisäksi työ- ja elinkeinohallinnon tulee räätälöidä osatyökykyisille työnhakijoille palvelukokonaisuuksia, jotka tukevat heidän työnhakuaan. Palvelukokonaisuuteen tulisi kuulua työhönhakuvalmennusta sekä työhön valmentajan palveluita, jotka tukevat työnhakijan omatoimista työnhakua työttömän työnhakijan työnhakutaitojen lisäämiseksi, aktiivisuuden sekä osaamisen markkinoinnin parantamiseksi. (Osatyötyökykyiset työssä-ohjelma 2013, 41.)

2.4 Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan henkilöä, joka ollut tutkimusajankohtana yhtäjaksoisesti työttömänä 12 kuukautta tai pidempään (Tilastokeskuksen www-sivut 2014). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman tilaston mukaan pitkään työttömänä olleiden osuus (12 kuukautta, 24 kuukautta) on melkein kaksinkertaistunut vuodesta 2009 vuoden 2013 tilastoon verrattuna (Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut 2014).

Työ- elinkeinoministeriön tammikuussa 2014 antaman työllisyyskatsauksen mukaan työttömien määrä oli 327 600, joka on 35 000 enemmän, kuin vuotta aikaisemmin. Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa oli 18 000 enemmän kuin vuosi sitten. Tammikuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 85 500, mikä on 18 000 enemmän kuin viime vuonna ja yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 36 900, mikä on 6 100 enemmän kuin vuosi sitten. Rakennetyöttömyys on kasvanut. Alle 25-vuotiaita oli työttömänä 2014 tammikuussa 42 900, mikä on 3 900 enemmän kuin vuotta aiemmin ja yli 50-vuotiaita oli työttömänä 120 500 eli 10 900 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Myös yli 55-vuotiaiden työttömien määrä lisääntyi vuodessa 6400 ollen 83 500 tammikuussa 2014. (Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut 2014.)

TE-toimiston työnhakijoista lokakuussa 2013 oli osatyökykyisiä työnhakijoita 67 000. Heillä vamma tai sairaus vaikeutti työn saantia. Työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella oli alle 500 työnhakijaa. (Osatyökykyiset työssä-ohjelma 2013, 39). Työttömyyden pitkittyessä tai toistuesssa työkyky heikkenee (Saikku 2013, 124). Monen

pitkään työttömänä olleen iäkkään ihmisen työkyvynalენemaan ei löydy yhtä yksittäistä diagnoosia, vaan työkyvynalენema johtuu usean tekijän yhteensattumasta (Filatov 2013, 19).

Pitkääikäistyöttömillä on runsaasti työllistymiskykyä heikentäviä sairauksia, jotka ovat riittämättömästi hoidettuja. Mielenterveyshäiriöt olivat yleisimpiä. Sairaudet haittaavat huomattavasti toimintakykyä ja heikentävät oleellisesti työllistymisen mahdollisuuksia. Pitkään jatkuessa sairaudet johtavat jopa työkyvyn lopulliseen menetykseen. Asiakkaan toimintakyvyn arviointiin perustuva laaja työllistymiskykyarviointi tulisi liittää nykyistä useammin työllistymisen tukitoimiin, jossa hoitoa ja kuntoutusta tarvitsevat voidaan tunnistaa ja ohjata hoitosuositusten mukaisiin toimenpiteisiin ennen ammatillista kuntoutusta tai työllisyyspoliittisia toimenpiteitä. (Keräjätär & Karjalainen 2010, 3683–3690.)

Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa työllisyyspolitiikan keskeisenä teemana on, että Suomi tarvitsee kaikkien työpanosta ja tavoitteena on, että työttömäksi jäänyt henkilö löytää nopeasti uutta työtä tai työllistyy muulla tavoin ja työttömyyden pitkittyminen estetään. Lisäksi tavoitteena on lisätä erityisesti pitkään työttöminä olevien ja nuorten työttömien osallistumista erilaisiin koulutuksiin, palkkatuettuun työhön sekä muihin palveluihin niin, että työttömien aktivointiaste ylittää 30 prosenttia. (Valtioneuvoston www-sivut 2011, 45–46.)

Suomen sosiaali- ja terveys ry:n johtaja Riitta Särkelän näkökulman mukaan työttömissä ja osatyökykyisissä on paljon potentiaalista työvoimaa ja valtaosa heistä haluaa ansaita toimeentulonsa työtä tekemällä. Kuitenkin työn sijasta heitä uhkaa syrjäytyminen. Arviolta 70 000 suomalaista tuntee tulleen syrjityksi ja huono-osaiseksi. Työ on parasta sosiaaliturvaa kaikkien kannalta. Työttömyyden vähentäminen ja osatyökykyisten resurssien käyttöön otto on niin inhimillisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisestikin kestävä investointi. Hän lisää, että työttömyys, toimeentulovaikeudet, päihteiden käyttö, mielenterveydenongelmat kietoutuvat yleensä yhteen ja huono-osaisuus periytyy sekä kasautuu. Tällaisessa tilanteessa ihmiselle pitää rakentaa polkuja yhdessä tilanteesta pois pääsemiseksi, jos halutaan osatyökykyisissä ja työttömissä henkilöissä oleva potentiaali käyttöön ja nostaa työllisyysastetta. (Särkelä 2012, 15.)

Hyvän työuran vastakohtana voidaan pitää työttömyyttä. Hyvällä työuralla tarkoitetaan sosiaalista osallistumista tai osallisuutta. Sosiaalisuuden vastakohtana voidaan pitää irrallisuutta ja syrjäytymistä. Työttömyys on aina negatiivinen elämäntilanne, joka aiheuttaa psyykkistä ja fyysistä tuskaa. Elämäntilanteeksi työttömyys voidaan määrittellä, koska se saattaa täyttää elämäntilanteen kriteerit, joita ovat ajoitus, kesto, jaksoitus, erityisryhmä, sisällöllinen selkeys sekä tapahtumien todennäköisyys. Työttömyys koetaan lähes aina epäonnistumisen tilanteena. Tilanteet työttömyyden syihin vaihtelevat ja sillä on työttömyyden psykologisiin seuraamuksiin vaikutusta. (Laine, Lund & Mäkipere 2008 87–88.)

2.5 Toiminta- ja työkyvyn arviointi

Tavallisimmin toimintakyky erotellaan fyysiseen, psyykkiseen, ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Lisäksi puhutaan vielä kognitiivisesta eli älyllisestä toimintakyvystä, joka käsittää oppimisen, tiedon käsittelyn ja kielellisen toiminnon. Yksilön toimintakykyä tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon fyysinen ympäristö ja psykososiaalinen ympäristö. (Kettunen ym. 2009, 9, 11.)

Toimintakykyä arvioidaan yksilön omiin kokemuksiin ja elinympäristöön perustuen. Yksilöiden välinen toimintakyvyn vertailu on vaikeaa, koska toimintakyvyn arviointiin vaikuttavat yksilön ikä, sukupuoli, ammatti, kasvatus ja kulttuuri. Toimintakyvyn arviointia käytetään tapauksissa, joissa määritetään hoidon, huolenpidon tai kuntoutuksen tarvetta ja myös siksi, koska halutaan selvittää miten toimintarajoitteet haittaavat ihmisen elämää. Toimintakyvyn arviointi edellyttää laaja-alaista asiantuntemusta ja usein moniammatillista yhteistyötä, joissa hyödynnetään eri alojen asiantuntijoiden osaamista. Toimintakyvyn mittaamisessa voidaan käyttää erilaisia toimintakykyä kuvaavia mittareita. (Kettunen ym. 2009, 18–19.)

Työkyvyn käsite on muuttunut yhteiskunnan kehittyessä. Lääketieteellisesti painottuvasta työkyvynmäärittelystä on siirretty painotusta työn vaatimusten ja yksilön tasa-painon tarkkailuun. Työkyvyllä on kytkeviä melkein kaikkiin työelämään liittyviin tekijöihin, kuten yksilön, työpaikan, sosiaalisen lähiympäristön ja yhteiskunnan piir-

teisiin. Tämä työkyvyn moniulotteisuus ja moninaiset yhteydet tekevät työkyvyn määrittämisestä hankalaa ja työkyvyn edistämisestä haastavaa. (Gould, Ilmarinen, Järvisalo & Koskinen 2006, 17.)

Työkyvyille on vaikea löytää määritelmää, jonka kaikki yksimielisesti hyväksyisivät, koska työkyky ei sijoitu millekään yksittäiselle tieteenalalle, joka voisi sen yksiselitteisesti määrittää. Yksilötasolla työkykyyn liitetään usein ammatilliset valmiudet, stressinsietokyky ja persoonallisuus. Yksimielisesti ajatellaan, että työkyky ei ole yksin yksilön ominaisuus, vaan työkykyyn liittyvät yksilön lisäksi työ, ympäristö sekä ympäristön ominaisuudet. (Gould ym. 2006, 19–20.)

Työterveyslaitos kuvaa työkyvyn neljäkerroksisena talona, joista kolme alinta kerrosta sisältää yksilön henkilökohtaisia voimavaroja ja neljäs kerros työtä, työoloja sekä johtamista. Terveys ja toimintakyky (fyysinen-, psyykinen- ja sosiaalinen toimintakyky) ovat työkyvyn perusta. Toisessa kerroksessa on yksilön peruskoulutus ja elinikäinen oppiminen. Arvot, asenteet ja yksilön motivaatio ovat kolmannessa kerroksessa, jossa myös tapahtuu työelämän ja muun elämän kohtaaminen. Työpaikan johtaminen, työyhteisö ja työolot ovat talon neljännessä kerroksessa. Kaikki kerrokset vaikuttavat toisiinsa ja niitä tulee kehittää. Taloa ympäröi perhe ja yhteiskunta rakenteineen. (Työ ja terveyslaitoksen www-sivut 2014.)

Työkyky ja työkyvyn arviointi perustuvat pitkälti työelämässä mukanaolevien näkökulmaan, eivätkä työttömien tilanteet sovellu tähän asetelmaan. Työterveyslaitoksen kuvaama työkykytalo-tyyppinen lähestymistapa on työttömien näkökulmasta vaikea, koska työkyky on voimakkaasti sidoksissa työhön ja työoloihin. Työttömällä ei ole työtä, johon työkykyä voitaisiin arvioida. Pitkäaikaistyöttömällä työnteosta voi olla kulunut useita vuosia ja työttömyys voi johtua työtehtävän tai koko alan loppumisesta, jolloin työkykyä tulisi suhteuttaa mahdolliseen uuteen työtehtävään. Voidaankin sanoa, että työttömän työkykytalo ei valmistu koskaan työn puuttuessa. (Saikku 2013, 122–124.)

Työttömien työkyvyn arviointi toteutuu eri käsitteiden ja järjestelmien välissä. Työkyky käsitteenä asettaa haasteita työttömän henkilön kohdalla, koska työttömällä ei ole työtä, johon sairautta tai vammaa voidaan suhteuttaa ja mitä kauemmin työttömyys

on jatkunut, sitä vaikeampaa on määritellä millaista työtä työtön henkilö hakee. Työttömien on myös vaikeaa saada arviota työkyvystään, koska työttömät pääsevät työssä olevia henkilöitä vaikeammin terveys- ja lääkäripalveluihin ja heillä ei ole maksutonta työterveyspalvelua. Työkyvynrajoitteet eivät tule ilmi työttömien työkyvynarvioinnissa ja siksi työttömillä henkilöillä ei ole mahdollisuutta päästä kuntoutuksiin tai työkyvyttömyyseläkkeelle. Työttömien keskimäärin heikompi terveys huomioiden työttömät pääsevät huonommin kuntoutuksiin kuin työssä oleva väestö. (Saikku 2013, 126–128.)

Pitkäaikaistyöttömien oma subjektiivinen kokemus työkyvystä erosi asiantuntijoiden arvioihin nähden selkeästi huonompana. Ammatillisten valmiuksien puuttuminen, työllistymismahdollisuuksien niukkuus sekä vähäinen halu jatkaa työnhakua olivat yhteydessä omaan kokemukseen heikosta työkyvystä. Työkyky ymmärretään ensisijaisesti yksilön toimintakyvyn (sairauden ja vamman aiheuttamien rajoitusten) ja työn asettamien vaatimusten suhteessa. Työkyky on laaja-alainen kokonaisuus, jossa työ, terveys, ammattitaito ja motivaatio tarvitaan sen määrittämiseksi. Työkyvyttömyys sosiaaliturvalainsäädännössä merkitsee yksilön kykenemättömyyttä tehdä tavallista työtään tai siihen rinnastettavaa työtä, mitä on pidettävä ikä, ammattitaito ja muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisena toimeentulon saamiseksi. Vain pieni osa ikääntyneistä pitkäaikaistyöttömistä täyttää tämän sosiaaliturvalainsäädännön edellyttämät työkyvyttömyyden kriteerit. (Rajavaara 2000, 324.)

Erityisesti työttömän henkilön työkyvynarviointia vaikeuttaa arviointihetken terveydentilan ja viimeksi tehdyn työn ajallinen etäisyys toisistaan. Työttömän henkilön työkykyä arvioitaessa puuttuu välitön tieto siitä, miten hän selviytyy työssä johon hänen henkilökohtaista toiminta- ja työkykyä voitaisiin suhteuttaa. Tästä johtuen työttömän työkykyä on pidetty semanttisena paradoksina. Pitkäaikaistyöttömän työkyvynarviointi painottuu lääketieteelliseen tietoon muun tiedon kustannuksella ja herää kysymys siitä, antaako sosiaalilainsäädännön nykyinen tulkinta työkykykäsitteestä riittävän perustan pitkäaikaistyöttömien työkyvyn arviointiin. ”Uustyökyvyttömiksi” voidaankin kutsua henkilöitä, joiden toimintakyky ei riitä työelämään riittämättömän osaamisen ja motivaation puutteen vuoksi, mutta joilla ei ole sairautta tai vammaa, jota sosiaali-

vakuutusjärjestelmä edellyttää. Tämä johtuu lainsäädännön vanhentuneen sairauskäsityksen ja työelämän uusien toimintakykyvaatimusten väliin jäävästä aukosta, johon pitkäaikaistyöttömät ovat pudonneet. (Rajavaara 2000, 325–326.)

Työttömillä on enemmän terveydellisiä ongelmia kuin työssä käyvillä ja monet terveydelliset riskit lisääntyvät työttömyyden pitkittyessä. Työttömien henkilöiden tarve terveyttä ja työkykyä edistäviin palveluihin on lisääntynyt. Mikäli työttömillä henkilöillä jää kuntoutustarve ja sairaudet tunnistamatta, työmarkkinoilta syrjäytymisen riski kasvaa. Kunnan kansantaloudellinen tehtävä on edistää ja ylläpitää kaikkien väestöryhmien terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta ja kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja. Työ- ja toimintakykyä tulee arvioida työttömyyden eri vaiheissa perusterveydenhuollossa ja tarvittaessa erikoissairaanhoidossa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön www-sivut 2013.)

Työkyvyn arviointia suoritetaan sosiaalivakuutuksessa, terveydenhuollossa, työterveyshuollossa ja työpaikoilla. Sosiaalivakuutuksen etuuspäätöksissä työkyvyn arviointi perustuu lääketieteellisesti määritettyyn sairauteen ja minkälainen merkitys sairauslöydöksellä on yksilön työkyyn. Arviointi painottuu voimakkaasti työntekijän terveyteen ja toimintakykyyn. Työnantajan työkyvynarvioinnissa huomioidaan työntekijän terveyden, toimintakyvyn ja työn lisäksi työpaikan olosuhteet. Terveydenhuollossa työkyvynarviointi sisältää usein kliinisiä tutkimuksia, joiden avulla mitataan yksilön suorituskykyä ja arvioidaan se merkitystä työkykyyn. (Gould ym. 2006, 31–32.)

Työttömät eivät hae useinkaan sairauslomaa, eivätkä lääkärit heille useinkaan sairauslomia kirjoita. Tämä hankaloittaa työttömien työkykyyn liittyvien ongelmien toteamista ja heikentää työttömien pääsyä kuntoutukseen tai työkyvyttömyyseläkkeelle. Tähän piilevään osatyökykyisyyden ongelmaan tulisi puuttua entistä voimakkaammin, jos halutaan vähentää pitkäkestoista työttömyyttä. Tässä asiassa avainasemassa ovat työ- ja elinkeinohallinnon virkailijoiden asiantuntemus tunnistaa ja ohjata työttömät henkilöt terveydenhuoltoon tai työttömien terveystarkastuksiin varhaisemmassa vaiheessa. (Osatyökykyiset työssä-ohjelma 2013, 61.)

Työttömien toiminta- ja työkykyä tulee arvioida kaikissa työttömyyden vaiheissa. Erityisesti syrjäytymisriski tulisi tunnistaa ja ohjata syrjäytymisriskissä olevat työttömät

terveyspalveluiden piiriin. Työttömyyden pitkittyessä terveydelliset riskit lisääntyvät. Sairaudet ja kuntoutuksen tarve voivat jäädä kokonaan tunnistamatta. Toiminta- ja työkyvyn arvioinnin tavoitteena on kuntoutustarpeen, sairauden hoidon sekä työllistymismahdollisuuksien arviointi. Työttömyyden alkuvaiheessa toimenpiteet ovat tärkeitä toiminta- ja työkyvyn heikentävien tekijöiden löytymiseksi ja työttömyyden pitkittymisen estämiseksi. Toiminta- ja työkyvynarviointi tulee suorittaa kokonaisvaltaisesti ja uudelleen työllistymisen tueksi laatia kuntoutussuunnitelma. Toimintakyvyn arviointi kuuluu terveydenhuollossa jokaiseen vastaanottotilanteeseen ja päätöksen teon pohjaksi. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2012.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten RaUMA Uusia mahdollisuuksia-projekti on vaikuttanut siihen osallistuneiden asiakkaiden elämään ja miten asiakkaat ovat sijoittuneet projektin jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää, miten projekti on vaikuttanut projektiin osallistuneiden työnhakijoiden tilanteeseen lähettäjätahojen näkökulmasta (TE-toimisto, työvoimanpalvelukeskus ja Rauman sosiaalipalvelut). Tutkimuksen avulla tuotettiin luotettavaa aineistoa, jonka perusteella voidaan arvioida projektin vaikutuksia asiakkaiden elämään ja selvittää onko projektin osallistuneiden asiakkaiden elämänlaatu muuttunut projektin jälkeen.

Tutkimuskysymykset projektiin osallistuneille asiakkaille:

1. Miten projekti on vaikuttanut asiakkaiden elämään?
2. Miten projekti on vaikuttanut asiakkaiden urasuunnitteluun?
3. Miten asiakkaat kokivat projektista saadun tuen ja kannustuksen?
4. Millainen tilanne asiakkailla tällä hetkellä on?
5. Miten asiakkaat arvioivat projektin kokonaisvaikutukset elämäänsä?

Tutkimuskysymykset lähetteitä tehneille virkailijoille:

1. Millaisia asioita projektissa on tehty?

2. Miten asiakkaiden tilanne on muuttunut projektin jälkeen?
3. Millaista lisäarvoa projektin avulla on saavutettu?
4. Millaiseksi lähettäjätahot arvioivat projektin kokonaisvaikutuksen?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus toteutettiin Rauman kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden osaston pyynnöstä täydentämään RaUMA – projektin vaikuttavuuden arviointia asiakkaiden elämänlaadun muutosta tutkimalla. Tutkimuslupa myönnettiin Rauman kaupungilta 2.4.2014 ja Satakunnan ammattikorkeakoulusta 13.3.2014. Asiakkaiden ja lähettäjätahojen haastattelut toteutettiin huhtikuussa 2014. Tutkimuksen perusteella tuotettu raportti valmistui toukokuussa 2014 täydentämään RaUMA Uusia mahdollisuuksia – projektin jatkohakemusta.

4.1 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät ja mittarit

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, koska tutkittavia kohteita on suhteellisen vähän. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suosittu metodi on teemahaastattelu, jossa tutkittavien ”ääni” saadaan kuuluviin. Haastateltava joukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tarkastellaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.) Oma tutkimukseni toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, koska tutkittavien määrä oli suhteellisen pieni ja tutkimuksen tavoitteena oli saada asiakasnäkökulma esiin asiakkaiden omiin subjektiivisiin kertomuksiin perustuen.

Tiedonkeruumenetelmä tulee olla perusteltu, eikä haastattelua voida valita menetelmäksi pohtimatta ensin sen soveltuvuutta ongelman ratkaisuun. Haastattelun etuna on, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti vastaajia myötäillen. Haastat-

telu valitaan usein menetelmäksi, koska ihminen nähdään subjektina. Hänelle on annettava mahdollisuus tuoda esiin mahdollisimman vapaasti itseään koskevia asioita ja haastateltava luo merkityksiä tutkimukseen ja on aktiivinen osapuoli. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204–205.) Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelut, koska kiinnostuksen kohteena olivat asiakkaiden omat elämäntarinat sekä virkailijoiden omat mielipiteet. Haastatteluissa käytettiin teemahaastattelurunkoja mukailten ja esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelut etenivät vapaa-
muotoisesti haastateltavien omiin kokemuksiin perustuen.

Alasuutari (2011, 84–85) kirjoittaa, että kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus aineiston ollessa moniulotteista kuten elämä itse. Haastattelumenetelmää käytettäessä ei kirjata ylös yksin sitä, mitä haastateltava kertoo, vaan sana tarkasti myös se mitä haastattelija kysyy ja analysoinnin kohteena on sanatarkka kuvaus koko tilanteesta. Haastattelun nauhoittaminen on tarkka väline verrattuna haastattelijan tekemiin muistiinpanoihin, vaikka nauhoituksen avulla ei voida tallentaa kuin verbaalinen puoli tilanteesta. Tutkimuksessa käytettiin apuna nauhuria. Kaikki haastattelut nauhoitettiin haastateltavilta saadun suostumuksen mukaan ja haastattelujen aikana tehtiin muistiinpanoja. Haastatteluaineisto litteroitiin sanatarkasti jatkokäsittelyä varten samana päivänä haastattelujen kanssa.

Tuomen & Sarajärven (2009, 68–71) mukaan laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kyselyt, havainnointi sekä tieto, joka perustuu dokumentteihin. Menetelmiä voidaan käyttää erikseen, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltyinä. Laadullisessa tutkimuksessa kysymys mahdollisuudesta ymmärtää toista on kaksisuuntainen. Miten haastattelijan on mahdollisuus ymmärtää haastateltavaa sekä miten toinen ihminen ymmärtää haastattelijan tekemän tutkimusraportin. Kvalitatiivinen tutkimus kuten myös minun tutkimukseni perustuu pohjimmiltaan ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, jossa haastateltavat kertovat oman näkemyksensä pohdittavasta asiasta ja tutkija yrittää selvittää vastausten sisällön. Haastatteluja tehtiin yksi päivässä ja nauhoitukset kuunneltiin ennen litterointia useampaan kertaan läpi tutkimuksen luotettavuuden eli reliabiliteetin varmistamiseksi.

Teemahaastattelun avulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman selvittämiseksi ja etukäteen valitut teemat ohjaavat haastattelua. Valinta teemahaastattelun ja avoimen haastattelun välillä on hyvä tehdä huolellisesti. Teemahaastatteluun päädyttäessä kannattaa miettiä tarkkaan, miten teemat ohjaavat haastattelua vai olisiko parempi puhua avoimesta haastattelusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75–76.) Haastatteluissa käytettiin teemahaastattelurunkoja, joiden valmiit teemat helpottivat aineiston käsittelyä ja aineiston analysointi tehtiin valmiita teemoja mukaillen.

Puolistrukturoidusta haastattelusta puhutaan lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuotoa käytettäessä. Puolistrukturoidussa haastattelussa jokin näkökohta on sovittu etukäteen, muttei kaikkia. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelu kohdistuu valittuihin teemoihin, joista keskustellaan ja haastattelu etenee keskeisten teemojen avulla. Teemahaastattelussa kysymyksistä puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Teemahaastattelussa keskeistä ovat haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutustilanteessa. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47–48.)

4.2 Tulosten analysointi

Tuomen ja Sarajärven (2009, 91–100) mukaan perinteinen analyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi. Sitä voidaan pitää yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyyseihin. Laadullisessa tutkimuksessa käytettyjä analysoinnin muotoja ovat aineistolähtöinen analyysi, teorialähtöinen analyysi ja teoriaohjaava analyysi. Analyysitekniikat voivat olla moninaisia, joko induktiivisia (aineistolähtöisiä) tai deduktiivisia (teorialähtöisiä). Tutkimuksen analysointi tapahtui pääasiallisesti sisällönanalyysiä hyväksi käyttäen aineistolähtöisesti, mutta aineistosta etsittiin käsitteitä ja ilmaisuja teoriaohjaavasti.

Laadullisen aineiston analysointi alkaa usein jo haastattelutilanteessa ja analysointitapa tulisi miettiä jo aineistoa kerätessä. Aineiston analysointi tapahtuu ”lähellä” aineistoa ja sen kontekstia. Aineiston analyysitekniikoita on useita, eikä ole yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti parempaa analyysitapaa. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 136–137.)

Litteroitu aineisto luettiin monta kertaa läpi, ennen kuin aineisto järjestettiin teemoittain haastattelujen aikana rakentuneiden suunniteltujen teemojen varaan. Tavoitteena oli, että tutkimus ei muuta tutkittavaa todellisuutta ja tutkimuksessa pyrittiin esittämään tulokset todellisessa muodossa mm. lisäämällä tekstiin yksittäisten asiakkaiden suoria vastauksia, jotka kuvasivat hyvin heidän mielipiteitään kulloinkin käsiteltävänä olevasta aiheesta.

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisiä kysymyksiä tulisi tarkastella tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja tutkijan on hyvä pohtia eettisiä kysymyksiä jo tutkimussuunnitelmaa ja tutkimuksen tarkoitusta miettiessään. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole ainoastaan tieteellisen tiedon etsiminen vaan siinä tulisi huomioida miten tutkimuksen avulla parannetaan tutkittavan inhimillistä tilannetta. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 20.) Tutkimuslupa saatiin SAMK:sta ja Rauman kaupungilta. Tutkimus eteni tutkimussuunnitelman mukaisesti, kaikissa tutkimuksen vaiheissa noudatettiin eettisiä periaatteita, tutkimusaineisto käsiteltiin luotamuksellisesti haastateltavien anonymiteettiä kunnioittaen ja aineisto hävitettiin henkilötietolain edellyttämällä tavalla (Henkilötietolaki 523/1999).

Tutkimuksen luotettavuus arvioidaan yleisesti kahdella eri käsitteellä Reliaabelius ja Validius. Reliaabelius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä tuottaa sama tulos mitaustulos toistettaessa. Validius on määritelty siten, että tutkimuksessa on tutkittu juuri, sitä mitä on luvattu tutkia. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 186–187.) Jos sama tutkimus tehtäisiin heti uudelleen, olisivat tulokset todennäköisesti samanlaiset.

Laadullisen tutkimuksen tulkitsemisen luotettavuudessa ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita ja tutkimusmenetelmien luotettavuuden käsiteltävät käsitteet validiteetti ja reliabiliteetti vastaavat määrällisen tutkimuksen tarpeita. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee kuitenkin muistaa mitä tutkitaan ja miksi. Validius on tutkimuksen kannalta huomattavasti ratkaisevampi laadun kriteeri kuin reliaabelius ja sillä tarkoitetaan aineistosta tehtyjen johtopäätösten luotettavuutta. Validiutta voidaan parantaa hyödyntämällä tutkimuskohteeseen mahdollisuuksien mukaan useampaa eri näkökulmaa, mitä kutsutaan yleisesti triangulaatioksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–

140; Valtiotieteenlaitoksen www-sivut 2014.) Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että haastateltaviksi valittiin RaUMA – projektiin osallistuneet asiakkaat ja kustakin organisaatiosta läheteitä RaUMA – projektiin laatineet virkailijat erilaisten näkökantojen saamiseksi.

5 KOHDERYHMÄT

Satunnaisotoksena valittiin haastateltaviksi yksi RaUMA Uusia mahdollisuuksia -projektin vuonna 2013 toteutunut ryhmä kokonaisuudessaan. Ryhmästä yksi henkilö ei halunnut haastateltavaksi. Haastateltavia asiakkaita oli yhteensä seitsemän. Asiakkaiden lähtötilanteet vaihtelivat suuresti. Asiakkaisiin otti ensin yhteyttä puhelimitse tuttu projektityöntekijä joka kysyi asiakkaan halukkuutta osallistua haastatteluun ja pyysi luvan yhteydenottooni. Tämän jälkeen minä otin asiakkaisiin yhteyttä puhelimitse, kerroin tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta, prosessin eri vaiheista sekä siitä, miten tuloksia käytetään. Pyysin vielä luvan haastatteluihin, haastattelujen nauhoittamiseen ja sovimme ajan haastatteluille. Haastattelut tehtiin RaUMA – projektin tiloissa yksilöhaastatteluina projektityöntekijöiden ollessa lomalla. Haastatteluympäristö oli haastattelutilanteissa rauhallinen ja ilmapiiri kaikissa haastatteluissa oli hyvä, eikä nauhuri häirinyt haastattelujen toteutumista.

Toiseksi haastattelujen kohderyhmäksi valittiin RaUMA – projektiin läheteitä tehneet virkailijat (TE-toimisto, työvoimanpalvelukeskus ja Rauman sosiaalipalvelut). Lähetin jokaisen organisaation esimiehelle pyynnön haastattelujen tekemiseen ja haastateltavien valitsemiseen. Tämän jälkeen otin virkailijoihin yhteyttä puhelimitse, kerroin tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. Pyysin vielä luvan haastatteluihin, haastattelujen nauhoittamiseen ja sovimme ajan haastattelulle. Kustakin organisaatiosta valikoitui haastateltaviksi yksi eniten läheteitä tehnyt virkailija. Yhdestä organisaatiosta yksi työpari, joten haastateltavia oli yhteensä neljä. Haastattelut toteutin jokaisen virkailijan omalla työpaikalla. Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina ja yhden haastattelun työparihaastatteluna.

6 TULOKSET

6.1 Asiakkaiden kokemukset RaUMA – projektista

Asiakkaiden haastattelut muotoutuivat haastattelurungon teemoja mukaillen ja niiden perusteella muodostui viisi pääteemaa, joiden perusteella tulokset esitettiin keräämällä litteroidusta haastatteluaineistosta teemaan liittyvät kohdat ja sijoitettiin ne teeman alle. Aineistosta etsittiin asiakkaiden antamia kuvauksia, tapahtumia ja eri merkityksiä kokemuksistaan.

6.1.1 Vaikutus elämään

Yhtenä haastattelututkimuksen päätehtävänä on ollut selvittää miten projekti on vaikuttanut asiakkaiden elämään; työkykyyn fyysiseen/psykkiseen, sosiaaliseen elämään, taloudelliseen tilanteeseen sekä mielialaan. Haastatteluista nousi myös työ tärkeäksi elämään vaikuttavaksi tekijäksi.

Fyysiseen työkykyyn projektilla ei ole ollut vastausten mukaan vaikutusta, mutta vastaajista viisi kertoi, että psyykinen tilanne on parantunut projektin osallistumisen myötä. Yhden osallistujan kohdalla tilanne on muuttunut niin, että hänen psyykinen lääkityksensä on voitu lopettaa ja yksi osallistuja on ohjattu psykiatriseen avohoitoon.

”Siit sai semmosen rytmin, et on pätevä syy lähteä sängystä ylös. Niin sekin on jo merkittävä asia tietystä elämän vaiheessa.”

”Pahimmas misä mää olin, niin tota kyl siin olis muutama jo luovuttanu, mää olin aika pahas paikas.”

”Aikaisemmin tarvis käydä pikkukaupoissa ja nyt voi jo mennä isompaan kauppaan.”

Sosiaaliseen elämäntilanteeseen projektilla on vastausten mukaan ollut suuri merkitys. Haastateltavista kuusi vastasi projektin vaikuttaneen siihen, että he ovat projektin

avulla pystyneet lähtemään pois kotoaan. Yhden vastaajan mukaan projektilla ei ole ollut vaikutusta hänen elämäntilanteeseensa.

”Mää olen ollu monta vuotta kotona, enkä halua olla enää. En mä jaksaa enää, pakko päästä työelämään.”

”Joo, mun elämä on täysin muuttunut, mä olen päässy ulos.”

”Ensimmäinen ja tärkein tavoite oli, et pääsen jollain tavalla normaaliin elämänrytmiin.”

”Näkee elämää hiukan toisella tavalla ko ennen kun tänne tulin ja voi suunnitella.”

”Et näki ihmissi ja lähti kämpästä.”

Vastaukset jakautuivat taloudellista tilannetta kysyttäessä selkeästi niin, että työelämässä aiemmin olleet kokivat työttömyyskorvauksen ylläpitokorvauksen liian pieneksi korvaukseksi tehdystä työstä ja työpaikan saamisen mahdottomuuden esteeksi tulevaisuudelle. Työelämään kiinnittymättömät haastateltavat taas kokivat hyvänä kannustimena työttömyyskorvauksen ylläpitokorvauksen ja työkokeilun tai kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen.

”Työmarkkinatuki on nyt pikkasen korkeampi. Ei se mikään tyrmäävä ole, se korvaus, mutta se on just sillai, et se muuttaa tilanteen tiukasta mahdolliseksi.”

”Kun on tottunut olemaan töissä, niin on tottunut saamaan palkan siitä. Mää olen vaan tottunut, et saa palkkaa töistä.”

”Kun pitäis palkata, niin töitä ei ole.”

”Olen sitä mieltä, että tällaisen kurssin jälkeen pitäisi jonkun firman kanssa sopimus tehdä. Nii ja se yhdeksän euroa päivässä, niin sä menet

periaatteessa tekemään sen saman työn ilman palkkaa kun muut siellä ja sää vaan saat sen yhdeksän euroa. Suoran työllistymisen paikkoja tarttis ol enemmän ja se yhdeksän euroa tuntuu kuin orjana olisi ja kun on ollu siin tämmösen ajan, on jäänyt pois ja sit se firma voi palkata jonkun muun ja tavallas se firma on säästänyt siinä.”

Haastateltavista asiakkaista kuusi kertoi mielialansa parantuneen ja yksi haastateltava koki mielialansa huonontuneen projektin aikana.

”Mun mieliala on täysin muuttunut, täysin positiivinen. Mä olen moraalisesti täydessä huipussa. Mää en haluu enää sin alas men, mää yritän liikkua eteenpäin.”

”Siit sai semmosen rytmin, et on pätevä syy lähtee sängystä ylös. Nii sekkin on jo merkittävä asia tietyssä elämän vaiheessa.”

”Mielialallisest mää olen tuntenu itteni tarpeelliseksi kun mul on mihin lähtee.”

”Mul meni ihan, mää masennuin siel ihan täysil, se just se kato se yhdeksän euroa. Mua otti se niin pannuun, mut elämän sinnikkyyttä mä sain lisää.”

Työn merkitys nousi kaikissa haastatteluissa asiakkaiden omissa vapaamuotoisissa vastauksissa tärkeäksi ja sitä kuvaavat parhaiten asiakkaiden omat kommentit työstä ja sen merkityksestä elämään ja omaan identiteettiin.

”Kyl se iso muutos on siitä kun vaan koton ol. Nii mä olen päässyt työelämään, niin se oli se tavoite päästä työelämään.”

”Kyl sen on huomannukki kun on ollu ihan pari kuukautta ihan oikeasti töissä, vaik se on ihan vaan kolme tuntia viikossa. Nii kyl sit jaksaa niitä kotihommia tehdä paljon reippaammin, kun on valmiiksi vauhti päällä.”

”Mää en ole kateellinen ihminen, mutta niille ihmisille mä olen, ku on töitä, mut niil mä olen.”

”Nyt kun olen ihan oikeasti töissä...”

”Mää sanosi, et käsitäk sää, et mä lähden seitsemäksi töihin.”

”Kun koko ikäs on tehny, niin ei se yhtäkki vaan jää olemaan, et ei terve ihminen pyst kauatta olemaan.”

6.1.2 Urasuunnittelu

Kaikki haastateltavat asiakkaat olivat osallistuneet psykologin testauksiin. Kaksi haastateltavista kertoi, että psykologin testit olivat vahvistaneet omaa mielikuvaa siitä, että aiemmin valittu ammatti sopii heille parhaiten ja oma urasuunnittelu ja suunnitelmien teko jatkuu näillä tiedoin. Kolmelle haastateltavista psykologin testi antoi suuntaa tulevalle ammattialalle, toinen heistä on hakenut koulutukseen ja toinen odottaa työeläkelaitokselta ammatillisen kuntoutuksen päätöstä. Kaksi haastateltavista koki, että psykologin testit eivät tuoneet mitään uutta heidän tilanteeseensa. Haastatteluista kävi myös esiin projektityöntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen tärkeys urasuunnitelmia tehtäessä. Urasuunnittelun onnistumiseen vaikutti myös opiskelupaikan löytyminen omalta paikkakunnalta tai sen läheisyydestä.

”Mää läksin kyl sillai ihan avoimin mielin. Mulla on yks tuttu nainen, joka on nyt opiskelemassa lähihoitajaks ja hän sitä sanoi, et kui hyvät työllistymismahdollisuudet hoitoalal on. Niin mä ajattelin, et mä en ole ikinä sillai itseäni ajatellu sen tyyppissi hommii, mut läksin nyt sit täysin avoimesti liikkeelle. No siin psykologi totes ettei kannata edes yrittää, et mä olen koko pituudeltani tekniikan mies.”

”Se ainakin selkeytti, et sai itseluottamusta siihen, ettei tässä ihan väärillä jäljillä ole.”

”Keskusteluista se tuli, kun mietittiin semmosta sopivaa alaa ja sit tul mieleen heti toi, kun se oli tos lähel.”

”Täällä ei ole semmosia paikkoja johon mää soveltuisin, ne ovat muualla ko Raumal, enkä mää sit suostu lähtemään minnekään täältä.”

”Jos mun on sit pakko lähtee kauemmas bussil, niin, et en oo valmis reisaamaan.”

6.1.3 Tuki ja kannustus

Haastateltavista asiakkaista kuusi kertoi, että on saanut riittävästi ohjausta, tukea ja kannustusta. Yksi asiakkaista koki, ettei hänen tilannettaan yritetty auttaa ollenkaan. Vastauksessaan hän kertoi, ettei ohjausta halunnut, koska oman kokemuksensa mukaan hänen omat lähtökohtansa estävät mahdollisuuksien löytymisen. Lisäksi tuen saamisen mahdollisuus projektin päättymisen jälkeen koettiin tärkeäksi; tietoisuus siitä, että tukea saa tarvittaessa ja on henkilö, joka auttaa tarvittaessa.

”Rauma – projekti on ollut ihan älytön tuki, et kyl on positiivinen kuva.”

”No onhan niit ollu muitakin, ku on yrittäny ohjata, mut täst on aika selanen isompi tuki. Sillain henkilökohtaisempi.”

”Tääl sai tosi hyvin kannustusta ja ohjausta, ettei oikeestaan enempää olis voinu saada.”

”Se kannust vähän ja anto voimaa lissä.”

6.1.4 Nykyhetki

Haastateltavista asiakkaista haastatteluhetkellä yksi oli palkkatukityössä ja suunnitteli opiskeluun lähtemistä työn päättymisen jälkeen, kaksi asiakasta kertoi olevansa työ-

kokeilussa, kolme asiakkaista oli kuntouttavassa työtoiminnassa yhden heistä odottaessa opiskelupaikan saamista ja yhden suunnitellessa oman firman perustamista. Yksi asiakkaista oli sairaslomalla.

Neljän asiakkaan haastatteluissa kuvastui tulevaisuuden suunnittelu valoisana ja he pohtivat erilaisia koulutusmahdollisuuksia tai työmahdollisuuksia. Kaksi asiakkaista on toipumassa sairaudesta ja sairauden hoito on tällä hetkellä ensisijainen. Yksi asiakas koki, että hänelle ei löydy sopivaa opiskelu vaihtoehtoa omasta kaupungista, eikä hän ole valmis lähtemään toiseen kaupunkiin opiskelemaan ja omaa aiempaa työtään hän ei kykene enää tekemään.

6.1.5 Kokonaisvaikutus

Viimeiseksi kysyin asiakkailta miten asiakkaat arvioivat kouluarvosanalla projektin toteutuneen kokonaisuudessaan. Asiakkaiden vastausten perusteella projektin arvostaksi kouluarviointia käyttäen muodostui yhdeksän.

”Mun mielestä, jos se on mua näin paljon autto, niin kyl se muitakin auttaa.”

”Elämän sinnikkyyttä mä sain lisää.”

”Mää olisin muuten ollu hukas, jollei tätä olis ollu.”

”Se kannust ja antoi voimaa lisää.”

Asiakkaiden vastauksissa painottui myös selkeästi ryhmän vaikutus sosiaalisiin voimavaroihin.

”Tääl oli paras porukka. Pieni ryhmä. Mun mielestä ryhmän pitääkin olla pieni, koska ihmiset jännittää rutosti ensimmäiset kaksi päivää.”

”Sai uussi kaverei.”

Asiakkaiden vastausten perusteella projektin kehittämiseksi edelleen ehdotettiin projektin päivittäisen tuntimäärän ja ajallisen keston pidentämistä. Lisäksi toivottiin, että projektissa tutustuttaisiin laajemmalti työpaikkoihin ja tutustuminen olisi vapaaehtoista oman kiinnostuksen mukaisesti.

6.2 Lähettäjätahojen kokemuksia RaUMA – projektista

Lähettäjätahojen haastattelut muotoutuivat haastattelurunkoa mukailleen neljään pääteeman ympärille, joiden perusteella tutkimusaineisto muodostui. Aineistosta etsittiin virkailijoiden antamia kuvauksia, tapahtumia ja eri merkityksiä kokemuksistaan.

6.2.1 Projektin toteutus

Lähettäjätahojen vastausten perusteella projektissa tehdään oikeita asioita ja työ koettiin tärkeäksi. Käytännön läheinen paikallinen työkliniikkatoiminta, johon voi ohjata matalalla kynnyksellä asiakkaita, terveydentilanteen selvittelyn rinnalla toteutettava käytännön läheinen työtoiminta yhdistettynä moniammatilliseen arvioon ja psykologin tutkimuksiin koettiin vastausten perusteella oikeaksi toimintataivaksi asiakkaiden tilanteiden selvittelyissä. Projektista toivottiin saatavan enemmän konkreettista hyötyä; asiakkaiden kuntoutussuunnitelmien toivottiin olevan realistisia asiakkaiden tilanteisiin nähden ja asiakkaan ohjauksessa toivottiin projektin jälkeen konkreettisempaa suunnan näyttäjää jatkopolkujen kartoittamiseksi. Lisäksi projektia toivottiin jatkettavan vielä työkoikeiluna asiakkaan kokonaistilanteen selvittämiseksi vaativammassa työssä mitä sosiaalinen työtoiminta voi tarjota.

6.2.2 Asiakkaan tilanne projektin jälkeen

Kysymykseen onko asiakkaan tilanteessa tapahtunut muutosta projektiin osallistumisen jälkeen, vastattiin että tilanteet vaihtelevat suuresti riippuen siitä onko asiakas motivoitunut selvittämään omaa tilannettaan vai ei. Motivoituneille asiakkaille jatkopolku on kyetty löytämään paremmin projektin jälkeen. Projektiin on lähetetty asiakkaita,

joiden tilanteet ovat olleet haasteellisia ja mutkikkaita. Lisäksi projektin toiminta-ajatus on muuttunut alkuperäisestä ajatuksesta, jossa asiakkaita lähetettiin projektiin lähinnä eläkeselvittelyjen tekemiseksi. Myöhemmin asiakkaita on ruvettu lähettämään projektiin selvittämään työllistymisen mahdollisuuksia ja osa asiakkaista on työllistynyt suoraan tai jatkanut työllisyystoimenpiteissä projektin jälkeen. Osa prosesseista on vielä kesken ja seuranta menossa, mutta silti asiakkaiden tilanteiden koetaan selkeytyneen ja projektin avulla on pystytty selvittämään työllistymiseen johtaneita esteitä. Asiakkaissa todetaan piristymistä projektin jälkeen, eikä pitkittyneessä tilanteessa odoteta tapahtuvan nopeasti muutosta. Asiakkaan motivaation herättämiseen ja muutokseen koettiin tarvittavan aikaa. Projekti toimi eräänlaisena herättäjänä asiakkaiden tilanteissa, joihin ei heti saada suunnitelmallisuutta.

6.2.3 Projektista saatu lisäarvo asiakkaiden tilanteiden kartoituksessa

Kaikkien vastausten perusteella yhteisesti voidaan todeta, että projektista on ollut huomattava lisäarvo asiakkaiden tilanteiden kartoituksessa. Asiakkaiden tilanteesta on saatu projektin avulla enemmän tietoa ja epäselvään tilanteeseen on projektin avulla saatu selvyyttä monessa tapauksessa. Lisäarvoa muodostui projektin käytännöllisyydestä ja paikallisuudesta. Projektin erityisenä vahvuutena pidettiin sen moniammatillisuutta; psykologi, terveydenhoitaja ja projektityöntekijät sekä työ- ja toimintakyvyn selvittämistä yhdistettynä käytännön työkokeiluun. Projektiin on ollut helppo ohjata ja motivoida asiakasta osallistumaan. Toiminta on koettu asiakaslähtöiseksi. Raumalla ei ole vastaavaa paikallista työ- ja toimintakyvyn arviointia ja sen vuoksi projektin paikallisuus koettiin tärkeäksi.

6.2.4 Kokonaisvaikutus

Viimeiseksi kysyttiin miten lähettäjätahot arvioisivat kouluarvosanalla projektin toteutuneen kokonaisuudessaan. Virkailijoiden vastausten perusteella projektin arvostuksena kouluarviointia käyttäen muodostui 8,5. Arvioon vaikuttivat projektissa saavutetut tulokset kokonaisuudessaan. Asiakkaiden tilanteen kartoittamisessa projektilla koettiin olevan suuri merkitys sen paikallisuuden, moniammatillisuuden ja käytännön läheisen toiminta- ja työkyvyn arvioinnin vuoksi. Vastaavaa paikallista toiminta- ja

työkyvynarviointia ei Raumalla ole ja asiakkaat on ollut helppo lähettää projektiin, koska se toimii omalla paikkakunnalla. Projektityöntekijöiden aktiivisuutta ja työelämäntuntemusta arvostettiin kiitettävän arvoisesti. Terveystoimittajan osallistumista asiakkaan alkukartoitustilanteeseen pidettiin erittäin tärkeänä.

Vastauksista nousi ehdotuksia ja toiveita toiminnan tiiviimmän yhteistyön ylläpitämisestä RaUMA – projektin ja lähettäjätoimittajan välillä, jotta asiakasprosessit hoituisivat sujuvammin, seuranta tehostuisi ja työnjako selkeytyisi paremmin. Projektin käytön lisäämiseksi toivottiin projektityöntekijöiltä säännöllisempää muistuttelua projektin olemassaolosta. Lisäksi Yhteenvetolomakkeelta toivottiin virallisempaa luonnetta, omaa kohtaa asiakkaan terveydentilanteesta sekä mahdollisesta päihteiden käytön tilanteen kartoittamisesta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että RaUMA Uusia Mahdollisuuksia – projektille on tarvetta Raumalla. Asiakkaiden ja lähettäjätoimittajan näkökulmasta tarkasteltuna projektin tarjoamat palvelut, käytännön läheinen moniammatillinen työote sekä paikallisuus koettiin merkityksellisiksi työttömien asiakkaiden tilanteita ja heidän jatkopolkujaan mietittäessä. Asiakkaat eivät koe projektia viranomaistahoksi, koska se toimii matalankynnyksen periaatteella. Vuorovaikutustilanteet ovat avoimempia ja projektityöntekijät pystyvät toimimaan luovasti omaa vahvaa ammattitaitoaan hyväksikäyttäen asiakaslähtöisesti asiakkaiden tilanteiden vaatimalla tavalla luottamusperiaatteen mukaisesti.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tutkimusta ei voida yleistää pienen otannan vuoksi, mutta se peilaa pienoiskoossaan hyvin samansuuntaisesti kuin valtakunnan tasolla tehdyt tutkimustuloksetkin ovat osoittaneet työttömyyden vaikutuksesta työ- ja toimintakykyyn heikentävänä ja syrjäytymistä lisäävänä tekijänä. Tilanteesta ulospäästääkseen ihminen tarvitsee tukea, voimaantumista omanarvon tunteensa saavuttamiseksi ja osallisuuden tunteen saamiseksi. Vasta sen jälkeen hän pystyy suunnitelmallisempaan tulevaisuuden suunnitteluun ja tekemään itseään koskevia päätöksiä.

8 POHDINTA

Tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää miten RaUMA Uusia Mahdollisuuksia – projekti on vaikuttanut siihen osallistuneiden asiakkaiden elämäntilanteeseen ja miten asiakkaat ovat sijoittuneet projektin jälkeen. Projektin tarkoituksena on selvittää ja parantaa työttömien henkilöiden työllistymisen edellytyksiä ja työn saantimahdollisuuksia rakentamalla yksilöllisiä kuntoutuspolkuja ja todentaa työ- ja toimintakykyä. Mielestäni teemahaastattelut aineiston hankkimisessa toimivat parhaiten asiakkaiden subjektiivisia kokemuksia kerättäessä ja asiakkaan oma ääni tuli kuuluviin. Haastatteluiden perusteella projektissa on tehty oikeita asioita ja projektin avulla haastateltavien henkilöiden yksilöllinen tilanne on pystytty huomioimaan ja haastateltavien henkilöiden vahvuuksia pystytty löytämään. Ilman RaUMA -projektin moniammatillista yhteistyötä tuskin olisi pystytty löytämään haastateltaville asiakkaille heille sopivia vaihtoehtoja tässä ajassa. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että projekti on palvelullut hyvin siihen osallistuneita henkilöitä heidän haasteellisessa tilanteessaan.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut arvioida koko RaUMA Uusia Mahdollisuuksia – projektin toimintaa, vaan tarkoitus oli arvioida projektin vaikuttavuutta siihen osallistuneiden asiakkaiden elämänlaadun muutosten perusteella. Kaikkien projektiin osallistuneiden asiakkaiden elämänlaatu on haastatteluista saadun tuloksen perusteella muuttunut positiivisemmaksi, kaikki haastateltavat kokivat projektin avulla saaneensa elämäänsä sisältöä ja uusia ajatuksia tilanteestaan, vaikka haastateltavien lähtötilanteet olivat hyvin erilaisia. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen mielialansa laski projektin aikana, mutta siitä huolimatta hänkin koki, että hänen elämäänsä tuli sisältöä, uusia ajatuksia ja hän sai sinnikkyyttä lisää.

Haastatteluissa koin onnistuvani hyvin. Ilmapiiri jokaisessa haastattelussa oli avoin ja rento. Kaikki osallistuivat mielellään haastatteluun. Haasteekseni muodostui tulosten tulkitsemisessä molempien kohderyhmien kohdalla tutkimusaineiston muokkaaminen, koska kohderyhmien henkilöt ovat helposti tunnistettavissa yksityiskohtia tulkittaessa. Tutkimustulokset olen muokannut niin, ettei niiden perusteella voi tunnistaa haastateltavia henkilöitä. Anonymiteetin säilyttämiseksi en kuvannut haastateltavien taustatietoja, ikää, sukupuolta, enkä yksityiskohtaisia suunnitelmia. Toivon ettei tutkimuksen

tulosten esittämisessä luotettavuus kärsinyt tutkimuksen raportoinnin yleistettävyyden vuoksi. Tutkimuksen raportoinnissa noudatin erityistä tarkkuutta asiakkaiden ja lähettäjätahojen mielipiteiden tulkinnassa, eikä minulla itselläni ollut mitään ennakkokäsityksiä ennen tutkimusta.

Haastattelun tulosten tulkinnassa olen käyttänyt runsaasti asiakkaiden omia sanontoja suoraan lainaten, koska mielestäni asiakkaat ovat oman elämäntilanteensa kuvaajina parhaita tulkkeja. Läheteitä kirjoittaneiden virkailijoiden mielipiteet täydentävät mielestäni hyvin tutkimusta, antavat tutkimukselle ulottuvuutta ja lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelujen osallistuvien kokemusten perusteella voidaan sanoa, että RaUMA – projektissa on toteutunut asiakkaiden voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen, elämänhallinnan, sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ja aktiivisuuden lisääminen sekä ammatillisten valmiuksien parantaminen. Kuntoutusjärjestelmän uudistamistyössä on myös pidetty tärkeänä sitä, että asiakkaiden odotukset ja tarpeet huomioidaan asiakaslähtöistä kuntoutusjärjestelmää kehitettäessä ja asiakaslähtöisyys on asetettu tärkeimmäksi tavoitteeksi kehittämistyössä (Kelan www-sivut 2014).

Tutkimusta pidin mielenkiintoisena ja haastatteluja haastavana kokemuksena, koska en ole aiemmin vastaavaa haastattelututkimusta tehnyt. Aihetta pidin heti erittäin ajankohtaisena, koska omassa ammatissani Kelan työkykyneuvojana olen havainnut, että palvelut eivät aina kohtaa asiakasta ja asiakkaan polku muodostuu todella pitkäksi ilman erityistä tukea ja yksilöllisiä toimenpiteitä. Polun pitkittyessä työhön paluun mahdollisuudet vaikeutuvat ja syrjäytymisen riski kasvaa. Särkelän (2012, 15) mukaan työttömyys, toimeentulovaikeudet, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat kietoutuvat yhteen ja huono-osaisuus kasautuu. Näissä tilanteissa ihmiselle tulee rakentaa polkuja yhdessä tilanteesta pois pääsemiseksi. Kokemukseni mukaan selkeästi on havaittavissa että, työttömien henkilöiden sosiaalinen ympyrä on kaventunut ja heitä on vaikea saada lähtemään toiselle paikkakunnalle kuntouttaviin toimenpiteisiin tai työkyvynarviointitutkimuksiin. Kuntoutumisen polku on katkennut paikallisen käytännönläheisen työ- ja toimintakykyarviomallien puuttuessa. Työttömän asiakkaan tilanne jää selkeytymättä, tilanne mutkistuu, ongelmat vaikeutuvat ja kasaantuvat.

Elämme tehokkuuden aikakautta, johon on vaikea sijoittaa vajaakuntoisia tai osatyökykyisiä, joka on uudempi käsite samasta asiasta (Rajavaara 2013, 57). Kuitenkin samanaikaisesti tiedostamme, että väestö ikääntyy, työvoimantarve lisääntyy ja kaikki potentiaalinen työvoima tulisi saada käyttöön yhteiskunnan rakenteiden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Työllistymistä tulee tukea kuntoutuksen keinoin ja työkyvyn ongelmien tunnistaminen edellyttää kuntoutuksentoimijoiden välistä yhteistyötä. Pitkittynyt työttömyys on riski syrjäytymiselle, siksi osatyökykyisille tulisi tarjota riittävästi tukea ja työllistymisen mahdollisuuksia. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 13 – 14.)

Jyrki Kataisen hallitusohjelma painottaa työkyvyttömyyden ehkäisemistä ja osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamista sekä vaikeasti työllistyvien henkilöiden mahdollisuuksien parantamista kuntoutukseen ja työelämään pääsemiseksi. (Valtioneuvoston www-sivut 2011, 47.) Laeilla ja asetuksilla pyritään turvaamaan palvelujen saantia. Kuitenkin paikallisten toimijoiden myönteinen asenne, asiakaslähtöinen toimintatapa ja vahva kuntoutuspalvelujärjestelmän osaaminen ovat edellytyksenä ammatillisten jatkopolkujen löytymiselle. Tässä roolissa mielestäni RaUMA Uusia Mahdollisuuksia – projekti on onnistunut hyvin, koska uusien toimintatapojen käyttöön ottaminen on edellytyksenä haasteellisessa asemassa olevien työttömien henkilöiden työllistymismahdollisuuksien saavuttamiseksi ja moniammatillinen työskentelytapa. Asiakkaiden haastattelut tukivat tätä näkökantaa. Haastateltavat kertoivat, että ilman RaUMA – projektista saatua tukea heidän tilanteensa eivät olisi muuttuneet ja he olisivat edelleen kotona. Mielestäni projektin asiakassegmentointi toimi hyvin, koska haastateltavat kokivat, että samassa ryhmässä olevat eri-ikäiset asiakkaat tukivat toistensa erilaisia tilanteita hyvin.

Haastattelujen perusteella toimintaa tulisi edelleen kehittää samansuuntaisesti ja sitä voisi laajentaa vielä niin, että nuoret alle 25-vuotiaat asiakkaat pääsivät palvelun piiriin nopeammin pitkittyneen tilanteen katkaisemiseksi. Tätä tukee myös Työ- ja elinkeinoministeriön (www-sivut 2014) julkaisema tilasto, jonka mukaan alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on edelleen kasvussa. Nuoria työttömiä on 3900 enemmän työttömänä kuin vuotta aiemmin. Tammikuussa 2014 työttöminä nuoria oli yhteensä 42900. Tämä kehitys tulisi saada loppumaan ja puuttua nopeammin tilanteeseen, ettei työttö-

myys pääsisi pitkittymään varsinkaan nuorten kohdalla, koska tiedämme, että pitkittynyt työttömyystilanne vaikeuttaa työllistymisen mahdollisuuksien löytymistä ja työttömyyden pitkittyessä työkyky heikkenee (Saikku 2013, 124).

Tutkimustulosten valossa voidaan päätellä, että lähitulevaisuudessa on odotettavissa ammatillisen kuntoutuksen aseman vahvistuminen yhteiskunnassa ja selvittämisvelvollisuuden siirtyminen yhä enenemässä määrin paikalliselle tasolle. Tätä ajatusta tukevat mm. osatyökykyisten työssä -ohjelman (2013, 13–15) esitys ammatillisen kuntoutuksen ensisijaistamisesta työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Myös Jyrki Kataisen hallituksen käynnistämä toimintaohjelma välityömarkkinoiden toimivuuden parantamisesta on pyrkimys helpottaa osatyökykyisen henkilön palkkaamisesta paikallisesti (Valtioneuvoston www-sivut 2011, 47).

Osatyökykyisten työllistymistä edistävän työryhmän esityksen mukaisesti julkisia työvoimapalveluja koskeva lainsäädäntö uudistettiin 1.1.2013 ja yksi uudistuksen tärkein tavoite oli se, että asiakkaat saavat palvelutarpeeseen perustuvat palvelujen tarjonnan ja yhdenvertaisen kohtelun, niin että palvelujen piiriin kuuluvat osatyökykyisten lisäksi myös työkyvyttömät henkilöt, jotka ovat työnhakijoita. (Laki julkisesta työvoima-yrityspalvelusta 916/2012; Osatyökykyisten työssä -ohjelma 2013 2013, 39–40.) Palvelutarpeeseen perustuvan palvelun tarjonnan ja yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi osatyökykyisille asiakkaille tulisi kehittää RaUMA – projektin kaltaisia paikallisia malleja.

Teoriaosuuden tutkimustulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin omassa tutkimuksessani saadut tulokset ja tukevat ajatusta siitä miten tärkeää ihmiselle on työnteko (Särkelä 2012, 15). Kuuluminen johonkin ryhmään, olla osallisena tässä yhteiskunnassa, osallistua itse oman elämänsä suunnitteluun, tulla kuulluksi ja hyväksytyksi omassa tilanteessaan on tärkeää yhdenvertaista yhteiskuntaa rakennettaessa. Kuitenkin osatyökykyiset ihmiset ajautuvat helposti syrjään yhteiskunnasta ja syrjäytyvät elämän polulta (Vedenkannas ym. 2011, 11).

Nykyinen kuntoutuksen palvelujärjestelmä on vaikea hallita, kuntoutuspalvelut ovat pirstoutuneita ja hajallaan (Kokko 2003, 2). Siksi voidaankin kysyä, onko järjestelmä oikea sana, vai olisiko epäjärjestelmä sopivampi sana (Rajavaara & Lehto 2013, 6).

Palvelujen piiriin on vaikea päästä ja ihminen, jonka itseluottamus on kadonnut epäonnistumisten myötä, antaa helposti periksi, eikä muutaman yrityksen jälkeen enää hakeudu työllistystoimenpiteiden tai kuntouksen piiriin. Vedenkannas ym. (2011, 54–56) mukaan vastuunjako toimijoiden kesken on epäselvää, eikä vastuita ja tehtäviä tunneta riittävästi. Kuntoutukseen ohjaaminen ei etene ja prosessissa asiakas jää tyhjän päälle ilman riittävää ohjausta ja seurantaa. Kuntoutuksen oikea-aikaisuus ei toteudu, asiakas unohtuu palvelujärjestelmän rattaisiin, syrjäytymisen kierre on alkanut ja tämän jälkeen asiakkaan on yhä vaikeampaa päästä eteenpäin. Toivottavasti tämä havahdutaan huomaamaan ja kehittämään työttömille henkilöille välivaiheen toimenpiteitä, jotka kannustavat ja auttavat työtöntä ihmistä itseään löytämään ratkaisuja omiin tilanteisiinsa ammattilaisen tuella. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että kaikki tutkimukseen osallistuneet haastateltavat tarvitsivat tukea ja ohjausta useilla eri elämän alueilla ennen kuin he pystyivät tekemään itseään koskevia ammatillisia suunnitelmia. Haastateltavat kokivat myös, että he olivat saaneet tarvitsemansa tuen ja pitivät tärkeänä sitä, että tarvittaessa vieläkin voivat olla yhteydessä projektityöntekijään, jos jotain ongelmia tulee.

Saikun (2013, 126) mukaan paikallinen työ- ja toimintakyvyn arvioinnin pilotointi on tärkeää ja työttömien työkyvynarviointiin ei vielä ole luotu yhteneväisiä toimintatapoja. Arviointi painottuu vahvasti terveyden ja toimintakyvynarviointiin, jossa lähtökohtana ovat työkykyä heikentävät sairaudet, eikä kokonaisarviointiin, jossa huomion kohteena ovat myös muut työ- ja toimintakykyyn vaikuttavat tekijät. RaUMA – projektissa huomion kohteena ovat asiakkaan omat vahvuudet ja työkyvynarviointi pohjautuu aidossa ympäristössä tapahtuviin työkokeiluihin. Ammatillisen suunnitelman lähtökohtana ovat asiakkaan omat tarpeet ja asiakas osallistuu itse oman suunnitelmansa suunnitteluun ja laatimiseen, joka on edellytyksenä onnistuneen jatkopolkujen löytymiselle. Mielestäni on tärkeää, että työttömän henkilön työ- ja toimintakyky on arvioitu ennen varsinaisen ammatillisen- ja lääkinnällisen kuntoutussuunnitelman tekoa. Tämä uudenlaisia ammatillisia menetelmiä sisältävä projektityöskentely tukee työttömän henkilön kokonaistilanteen arviointia ja parantaa realististen mahdollisuuksien selvittämistä.

Tässä, kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa on käynyt ilmi, että monilla työttömillä asiakkaila elämisen perusrakenteet vaativat laaja-alaista selvittelyä ja ongelmat voivat

olla erittäin monimuotoisia (Särkelä 2012, 15). Näiden ongelmien selvittely on edellytyksenä sille, että voidaan työllistymiseen suunnitelma tehdä. Nykyiset palvelut eivät ole riittäviä ja RaUMA – projektia vastaavia toimintamuotoja tulisi tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella edelleen kehittää työttömien henkilöiden tueksi.

Laajemmalti tarkasteltuna yhteiskunnassa tulisi kehittää enemmän työttömille henkilöille suunnattuja yksilöllisiä palveluja, jotka palvelisivat paremmin asiakkaiden tilanteita. Selkeästi on todettavissa, että tärkein asiakkailta saatu palaute oli se, että paikallisten palvelujen tarpeen kehittäminen edelleen on tärkeä työllistymistä edistävä toimenpide, joka auttaa vaikeasta tilanteesta pois pääsyä. Myös Karjalainen (2011) on todennut samansuuntaisesti sen, että työllistymistä voidaan parantaa vasta kun havahdutaan huomaamaan että, vaikeassa työttömyystilanteessa olevat työttömät tarvitsevat yksilöityjä koulutus- työllistymistoimenpiteitä sekä tehostettuja kuntoutuksen toimenpiteitä

Olen samaa mieltä Lauri Ihalaisen kanssa siitä, että osatyökykyiset ovat tärkeä mahdollisuus ja voimavara, eikä uhka tai riski ja myös siitä, että kuntoutuksen ja työllistymistoimenpiteiden tulisi tukea toisiaan. Työvoiman ulkopuolelle jää liian paljon työntantajien tarvitsemaa osaamista ja byrokratiaa tulisi vähentää, jotta osatyökykyiset pääsisivät paremmin osallisiksi työelämään. (Ihalainen 2012, 8.) Yhteiskunnassa tulisi taata jokaiselle oikeus yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin päästä kuntoutuksiin, jotta tasa-arvo kansalaisten kesken toteutuu. Yhdenvertaisuus on osa yhteiskunnan toimintajärjestelmien oikeudenmukaisuutta (Rajavaara 2013, 63, 66.)

Yhdenvertaisuuden turvaamiseksi työttömille henkilöille tulisi tehdä toimintakyvynarviointi terveydenhuollossa jokaisessa vastaanottotilanteessa. Arviointi tulisi suorittaa kokonaisvaltaisesti ja laatia uudelleen työllistymisen tueksi kuntoutussuunnitelma. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2012.) Saikun (2013, 126–128) mukaan työttömät henkilöt pääsevät työkyvynarviointiin työssäkäyvää väestöä huonommin, koska heillä ei ole omaa maksutonta työterveyshuoltoa, eivätkä työkykyrajoitteet tule ilmi työttömien työkyvynarvioinneissa. Työttömien työkyvynarviointia vaikeuttaa työttömän henkilön arviointihetken terveydentilan ja viimeksi tehdyn työn ajallinen etäisyys toisistaan. Työkykyä arvioitaessa puuttuu tietoa siitä, miten työtön selviytyy työssä johon hänen henkilökohtaista toiminta- ja työkykyä voitaisiin suhteuttaa. Rajavaara

(2000, 325–326) toteaa, että työttömän henkilön työkykyä voidaan pitää semanttisena paradoksina. Työttömän henkilön työkyvynarviointi painottuu lääketieteelliseen arviointiin muun tiedon kustannuksella. Työelämän uusien toimintakykyvaatimusten väliin ovat pudonneet tämän päivän pitkäaikaistyöttömät, joiden toimintakyky ei riitä työelämään riittämättömän osaamisen vuoksi, mutta joilla ei ole sosiaalivakuutusjärjestelmän edellyttämää työkyvyttömyyttä. Keräjäjärjestelmä & Karjalainen (2010, 3683) tutkimuksen mukaan pitkäaikaistyöttömien sairaudet ovat huonosti hoidettuja ja laaja työllisyyskartoitus tulisi liittää nykyistä useammin työllistymisen tukitoimiin.

Tutkimuksen tuloksena vahvistui selkeästi se, että terveydenhuollon ammattilaiset tarvitsevat lisäkoulutusta työttömien henkilöiden työkyvynarviointiin, koska työttömiltä henkilöiltä puuttuu työterveyshuolto, josta asiantuntijuutta tilanteeseen löytyisi. Mielestäni työttömän henkilön työkyvynarviointi tulisi olla jo osana lääkäreiden ammattikoulutusta, mutta koska näin ole, niin koulutusta työttömien työkyvynarvioinnista tulisi kehittää yhteistyönä TE-toimiston, työvoiman palvelukeskuksen sekä Rauman kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Tämän kaltaisen yhteistyön kehittäminen voisi olla jatkotutkimuksen kohteena tarpeellinen.

Asiakkailta ja lähettäjätahoilta saadun palautteen perusteella asiakkaille ei löydy riittävästi järkeviä jatkopolkuja suoraan työelämään tai työllistymistoimenpiteisiin, siksi asiakasta motivoivia jatkumahdollisuuksia voisi kehittää asiakkaiden tarpeiden mukaisemmiksi. Jatkossa voisi myös tutkia mahdollisuutta kehittää aikuisille suunnattua omaa työpajatoimintaa, koska sellainen puuttuu kokonaan Raumalta. Myös suoran työllistymisen paikkoja tulisi olla enemmän ja työttömän tulisi voida saada isompi korvaus työstään kuin pelkkä yhdeksän euroa, joka selkeästi myös haastatteluista kävi ilmi niiden haastateltavien osalta, jotka ovat aiemmin olleet työelämässä.

Myös lähettäjätahojen ja projektin yhteistyötä voisi terävöittää vielä paremmin sopimalla yhteisiä pelisääntöjä projektin ja lähettäjätahojen nivelkohtiin, jotta asiakkaalle suunnatuissa palveluissa ei olisi päällekkäisyyttä, seurantaan saataisiin tehokkuutta ja keskinäinen luottamus lisääntyisi asiakaslähtöisemmän toimintatavan myötä. Aiemmin tehtyjä testejä ja lähettäjätahon tietoja hyväksikäyttäen ei syntyisi päällekkäisyyttä toimenpiteissä ja realistisuus suunnitelmien laatimisessa paranisi.

Mielestäni on aiheellista pysähtyä pohtimaan omaa arvomaailmaamme ja miettiä miksi pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työllistyminen ei onnistu. Kohtaameko asiakkaan ihmisenä, vai nippuna ongelmia? Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tuntevat itsensä ulkopuolisiksi ja miten työttömille suunnattuja palveluja tulisi kehittää niin, että ne kohtaisivat tämän päivän työttömien ongelmat paremmin?

Avoimuus uusille näkökulmille

Ehkä ongelmani on juuri se, että katson tapausta samoin kuin autonkuljettaja katsoo todellisuutta rajoittaen sen auton lamppujen valaisemaan maisemaan.

Ehkä minun pitäisi vaihtaa perspektiiviä, asettua seisomaan eri kulmaan?

Kjell Ola Dahl: Neljäs tekijä (Hakula 2013)

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011.4.uud.p. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino (Riika: InPrint).

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus www-sivut. Viitattu 29.3.2014. <https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S12183>

Filatov, T. 2013. Väilyömarkkinat – työn ja työttömyyden välissä. Vates 2, 19.

Gould, R., Ilmarinen, J., Järvisalo, J. & Koskinen, S. (Toim. 2006). Työkyvyn ulottuvuudet. Terveystutkimus 2000 – tutkimuksen tuloksia. ETK,KELA,KTL,TTL.Helsinki : Hakapaino Oy.

Henkilötietolaki. 22.4.1999/523

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press (Yliopistopaino 2009).

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009.15.uud.p. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Ihalainen, L. 2012. Osatyökykyisten työpanos. Vates 2, 8.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. 5.uud.p. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Karjalainen, V. 2011. Kunnan turvaverkko – saako kiinni työelämästä pudonneet? Asiakkaiden ristiriitaiset ja vaativat polut. Viitattu 2.4.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/582ed15b-41e9-4d82-9600-9d33bd509ea7>

Kauppila-Laine, M. 2013. Uusien mahdollisuuksien kautta työhön tai opiskeluun. Länsi-Suomi 7.4.2013. Viitattu 29.3.2014. <http://ls24.fi/jutut/rauma-ja-alue/juttu-uusien-mahdollisuuksien-kautta-kiinni-tyohon-tai-opiskeluun>

Kelan www-sivut. Viitattu 29.3.2014. http://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/id/1389854

Keräjätär, R. & Karjalainen, V. 2010. Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. Lääkärilehti 45, 3683 – 3690.

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2009.4.uud.p. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro.

Kokko R-L. 2003. Asiakas kuntoutuksen yhteistyöryhmässä: Institutionaalisen kohtaamisen jännitteitä. Kuntoutussäätöön tutkimuksia 72/2003. Helsinki: Yliopistopaino.

Laine, A., Lund, A. & Mäkipere, E. (toim.).2008.Oppimisvaikeuksinen asiakas. Oppimisvaikeudet ja kohtaaminen työhallinnossa. Satakunnan TE-keskuksen julkaisusarja 1/2008. Pori: Kehitys Oy.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. 2013. 28.12.2012/916.

Osatyökykyiset työssä – ohjelma. Osatyökykyisten työllistymistä edistävien säädös-
muutostarpeiden ja palvelujen arviointi. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö, So-
siaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013: 37. Viitattu 6.3.2014.
[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-
28163.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-28163.pdf)

Rajavaara, M. 2013. Kuntoutus- ja työkykypolitiikat sosiaalisina investointeina. Työ-
voiman tuottavuutta vai kansalaisten yhdenvertaisuutta? Teoksessa Ashorn, U.,
Autti-Rämö, I., Lehto, J. & Rajavaara, M. Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjes-
telmä? Tampere: Juvenes Print.

Rajavaara, M, (Toim. 2000). Yksilölliset palvelut ja ikääntyneiden pitkäaikaistyöttö-
myys. Ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien palvelutarveselvityksen seurantalutki-
muksen loppuraportti. Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 54,2000. Hel-
sinki: Hakapaino Oy.

Rajavaara, M. & Lehto, J. 2013. Kuntoutusjärjestelmä tutkimuksen kohteena. Kun-
toutusjärjestelmä vai epäjärjestelmä? Teoksessa Ashorn, U., Autti-Rämö, I., Lehto, J.
& Rajavaara, M. Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjestelmä? Tampere: Juvenes
Print.

Rauman kaupungin www-sivut. Viitattu 29.3.2014. [http://www.rauma.fi/sosiaali-
ja-terveyspalvelut/Sosiaalipalvelut/Aikuis- ja perhetyo/RaUMA.htm](http://www.rauma.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/Sosiaalipalvelut/Aikuis-ja-perhetyo/RaUMA.htm)

Saikka, P. 2013. Näkökulmia työttömän työkykyyn ja työkyvyn arviointiin. Teok-
sessa Karjalainen, V. & Keskitalo, E. KAIKKI TYÖURALLE! Työttömien aktivoin-
tipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. Viitattu 16.3.2014. [http://www.stm.fi/tie-
dotteet/verkkouutinen/-/view/1862437](http://www.stm.fi/tie-dotteet/verkkouutinen/-/view/1862437)

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. Viitattu 29.3.2014.
[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=122757&name=DLFE-
27307.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=122757&name=DLFE-27307.pdf)

Särkelä, R. 2012. Syrjäytyneiden joukko kasvaa – Työ on parasta sosiaaliturvaa. Va-
tes 2012, 15.

Tilastokeskuksen www-sivut. Viitattu 6.3.2014. [http://www.tilastokes-
kus.fi/meta/kas/pitkaaikaistyot.html](http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/pitkaaikaistyot.html)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. 2.uud.p. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi.
Vantaa: Hansaprint Oy.

Työluotsi. Viitattu 11.5.2014. [www.valkky.fi/tiedostot/Tyoluotsi - Lisatietoa Projek-
tista.pdf](http://www.valkky.fi/tiedostot/Tyoluotsi-Lisatietoa-Projektista.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut. Viitattu 13.3.2014.[http://www.tem.fi/fi-
les/31857/I_pitka_2013.pdf](http://www.tem.fi/files/31857/I_pitka_2013.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut. Viitattu 16.3.2014. <http://www.tem.fi/files/38884/TAMMI14.pdf>

Työterveyslaitoksen www-sivut. Viitattu 7.3.2014. http://www.ttl.fi/fi/tyohyvinvointi/tykytoiminta/mita_on_tyokyky/sivut/default.aspx

Valtioneuvoston www-sivut. Viitattu 29.3.2014. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Valtiotieteellisen tiedekunnan www-sivut. Viitattu 12.5.2014. <http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusmenetelmat.html>

Vedenkannas, E., Koskela, T., Tuusa, M., Jalava, J. Harju, H., Särkelä, M. & Notkola, V. Vajaakuntoinen TE-toimiston asiakkaana. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 31/2011. Viitattu 30.3.2014. https://www.tem.fi/files/30808/TEM_31_2011_netti.pdf

Vuokko, A., Juvonen-Posti, P. & Kaukiainen, A. 2012. Työttömän toiminta- ja työkyvyn hyvä arviointikäytäntö. Viitattu 3.4.2014. http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/media/files/suositus/2012/03/14/Tyottomat_120314.pdf

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Hakula, I. 2013. Kelan TYP-suunnittelupäivä. Luento yhteinen työvoimanpalvelukeskus – yhdessä asiakkaan parhaaksi, tuleva lainmuutos 1.1.2015. Luento TYP-toiminnan mahdollisuuksista ja tarpeesta; miksi asiakaslähtöistä prosessiajattelua? 18.4.2013.

Projektiin osallistuneille asiakkaille**1. Millaisia vaikutuksia projektilla on ollut Sinun**

- työkykyysi (fyysinen, psyykinen)
- sosiaaliseen elämääsi
- perhetilanteeseesi
- taloudelliseen tilanteeseesi
- elämänhallintaasi
- mielialaasi

2. Selkeyttikö projekti urasuunnitteluasi?**3. Saitko riittävästi tietoa, ohjausta, tukea ja kannustusta, minkälaista?****4. Miten arvioit projektin vaikutuksen omaan tilanteeseesi 1 vuoden kuluttua?****5. Miten kouluarvosanalla arvioisit asteikolla 4-10 projektin kokonaisvaikutuksen?**

(4 ei vaikutusta - 10 erittäin vaikuttava)

4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____

___ 10

ei vaikutusta

erittäin vaikuttava

Lähetäjätaholle

1. Tehdäänkö projektissa oikeita asioita?
2. Millä eri tavoin projekti on lähettäjätahon näkökulmasta saanut muutosta kohderyhmän (työnhakijan) tilanteessa?
3. Mitä lisäarvoa projektin toiminnalla on saavutettu?
4. Näetkö projektin palvelumallissa sellaisia hyötyjä, että se kannattaisi vakinaistaa?
5. Miten arvioisit asteikolla 4-10 projektin kokonaisvaikutuksen?
(4 ei vaikutusta-10 erittäin vaikuttava)

4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____ 10
ei vaikutusta